

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

«Покутська трійця» в суспільно-політичному та культурному житті Галичини (кінець XIX – початок XX ст.)

Студентки 2 курсу, групи СОІз-2м
напряму підготовки (спеціальності)
014.03 «Середня освіта (Історія)»

Волочій Надії Василівни

Керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Паска Богдан Валерійович

Рецензент:

доктор історичних наук, професор

Райківський Ігор Ярославович

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Анотація

Волочій Н.В. «Покутська трійця» в суспільно-політичному та культурному житті Галичини (кінець XIX – початок XX ст.). Івано-Франківськ, 2024. 89 с.

Актуальність роботи зумовлена значенням «Покутської трійці» в процесі формування української національної ідентичності та культурної самосвідомості. На основі опрацьованих джерельних та історіографічних матеріалів у роботі розглянуто особливості літературної творчості представників об'єднання Василя Стефаника, Івана Семанюка (Марка Черемшини) та Леся Мартовича. Проаналізовано основні напрями участі цих письменників у суспільно-політичному житті Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. Означено основні методи формування ключових компетентностей учнів при вивченні теми «Покутської трійці» на уроках історії у закладах загальної середньої освіти; досліджено міжпредметні зв'язки між навчальними курсами історії України та української літератури на прикладі вказаного літературного об'єднання. Практичне значення дослідження полягає у тому, що матеріали магістерської роботи можуть бути використані у науково-дослідницькій та навчальній роботі.

Ключові слова: «Покутська трійця», Василь Стефаник, Іван Семанюк (Марко Черемшина), Лесь Мартович, Галичина, суспільно-політичні процеси, літературне життя, компетентнісний підхід, міжпредметні зв'язки.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА.....	7
1.1. Історіографія проблеми	7
1.2. Аналіз використаних джерел	11
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ НА ПОКУТТІ НАПРИКІНЦІ ХІХ - НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	15
РОЗДІЛ 3. «ПОКУТСЬКА ТРІЙЦЯ» В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ.....	20
3.1. Василь Стефаник.	20
3.2. Іван Семанюк (Марко Черемшина).	25
3.3. Лесь Мартович.	30
РОЗДІЛ 4. УЧАСНИКИ «ПОКУТСЬКОЇ ТРІЙЦІ» В СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ГАЛИЧИНИ.....	37
4.1. Василь Стефаник.	37
4.2. Іван Семанюк (Марко Черемшина).	42
4.3. Лесь Мартович.	48
РОЗДІЛ 5. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ТЕМИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	53
5.1. Формування громадянської, соціальної та культурницької компетентностей учнів на прикладі вивчення діяльності «Покутської тріїці»	53
5.2. «Покутська трійця» у міжпредметних зв'язках між шкільними навчальними курсами «Історія України» та «Українська література»	57
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність дослідження теми «Покутська трійця» в суспільно-політичному та культурному житті Галичини в кінці XIX – на початку XX століття» зумовлена значенням цього об'єднання в процесі формування української національної ідентичності та культурної самосвідомості. Дослідження творчості її представників: Василя Стефаника, Марка Черемшини та Леся Мартовича, дозволяє глибше зрозуміти вплив соціально-політичних процесів на літературу того часу. В умовах зростання національної свідомості та боротьби за права українців, «Покутська трійця» стала важливим чинником у розвитку українського культурного руху. Актуальність цієї теми також обумовлена потребою в дослідженні історичної спадщини для сучасного українського суспільства, оскільки вона сприяє формуванню патріотичних почуттів та культурних цінностей. Вивчення «Покутської трійці» допомагає розкрити складні взаємозв'язки між літературою та соціальними змінами, що підкреслює її значення в історії України. Таким чином, ця тема залишається важливою для наукових досліджень і освітнього процесу.

Об'єктом дослідження є суспільно-політичне та культурне життя Галичини наприкінці XIX – на початку XX століття.

Предметом дослідження є творчість представників «Покутської трійці» (Василя Стефаника, Марка Черемшини та Леся Мартовича), їхній вплив на формування української національної ідентичності жителів краю.

Мета роботи полягає у всебічному і комплексному дослідженні діяльності «Покутської трійці» в суспільно-політичному та культурному житті Галичини (кінець XIX – початок XX ст.)».

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення наступних **завдань дослідження**:

- з'ясувати стан наукової розробки теми;
- охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- розглянути творчість Василя Стефаника;

- проаналізувати літературну діяльність Марка Черемшини;
- вивчити творчий шлях Леся Мартовича;
- з'ясувати специфіку громадської діяльності Василя Стефаника;
- окреслити основні напрями політико-громадської діяльності Марка Черемшини;
- проаналізувати специфіку громадянської позиції Леся Мартовича;
- означити основні методи формування ключових компетентностей учнів при вивченні теми «Покутської трійці» на уроках історії у ЗЗСО;
- сформулювати уявлення про важливість міжпредметних зв'язків між історією України та української літератури при вивченні теми «Покутської трійці».

Хронологічні межі дослідження охоплюють період кінця ХІХ (1880-і роки) – початку ХХ століття (близько 1918 року), що включав важливі історичні події, соціальні зрушення та культурні трансформації, які мали значний вплив на українську національну ідентичність та суспільне життя в Галичині.

Географічні межі охоплюють територію Східної Галичини, яка в досліджуваній період знаходилася у складі Австро-Угорської монархії.

Серед **методів дослідження**, які застосовувались при підготовці кваліфікаційної роботи, можна виділити наступні: аналітико-синтетичної обробки інформації (використано при дослідженні загальної характеристики українського національного руху на Покутті у період кінця ХІХ – початку ХХ століття), узагальнення (за допомогою цього методу розкрито роль «Покутської трійці» в українському літературному процесі), систематизація (даний метод дозволив означити роль учасників «Покутської трійці» у громадсько-політичному житті Західної України).

Наукова новизна досліджуваної теми полягає у всебічному аналізі діяльності «Покутської трійці» в процесі суспільно-політичних та культурних трансформацій Галичини наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. Дослідження пропонує нові підходи до розуміння впливу творчості Василя Стефаника, Марка Черемшини та Леся Мартовича на формування української національної

ідентичності та громадської свідомості. Зокрема, у роботі проаналізовано роль їхніх творів у відображенні соціальних настроїв і культурних цінностей українського народу. До того ж, на основі теоретичного матеріалу кваліфікаційної роботи було сформовано план-конспект уроку з історії України для 9 класу на тему «Суспільно-політичне життя на західноукраїнських землях на початку ХХ століття: діяльність Покутської Трійці» (Дод. Г).

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх застосування в освітньому процесі, зокрема у викладанні курсів з української літератури та історії. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть стати основою для розробки навчальних програм і методичних рекомендацій, що сприятимуть поглибленню знань учнів про «Покутську трійцю» та її вплив на національну ідентичність. Крім того, результати дослідження можуть бути корисними для науковців, які займаються питаннями культурної спадщини, літературознавства та соціальних змін в Україні. Матеріали дипломної роботи також можуть сприяти розвитку інтегрованого та міждисциплінарного підходу в навчанні, заохочуючи дослідження взаємозв'язків між літературними творами та історичним виміром.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення роботи виносилися на обговорення V Міжнародної наукової конференції «Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід» (м. Полтава, 8 листопада 2024 р., в режимі онлайн). За результатами участі в конференції опубліковано тези доповіді на тему «Іван Семанюк (Марко Черемшина) у суспільно-політичному житті Галичини наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.» у збірнику наукових праць.

Структура кваліфікаційної роботи складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи містить 89 сторінок, кількість використаних джерел налічує 60 позицій.

РОЗДІЛ 1

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

1.1. Історіографія проблеми.

Тема «Покутської трійці» в суспільно-політичному та культурному житті Галичини на рубежі XIX-XX століть є надзвичайно актуальною та багатогранною. Дослідження цього явища дозволяє глибше зрозуміти вплив митців і інтелектуалів на формування національної свідомості та культурної ідентичності українців у Галичині. «Покутська трійця», до складу якої входили видатні діячі, відіграла ключову роль у відродженні української культури, просуванні ідеї національної автономії та активізації суспільних рухів. Аналіз їхньої діяльності допоможе виявити важливі аспекти українського культурного Renaissance цього періоду.

Стаття Олени Аркуші «Український національно-політичний рух у Галичині наприкінці 80-х рр. XIX ст.» [2] присвячена аналізу українського національно-політичного руху в Галичині наприкінці 80-х років XIX століття, періоду, який характеризується активізацією української національної свідомості. У цей час виникають нові громадські організації та політичні партії, які борються за права українців у багатонаціональному середовищі Австрійської імперії. Стаття також досліджує вплив культурних, соціальних і економічних факторів на розвиток руху, а також реакцію інших національних спільнот. Важливими напрямками публікації є питання самосвідомості, ідентичності та боротьби за автономію, які стали основою для подальшого розвитку українського національного руху. Аналіз зазначених процесів дозволяє глибше зрозуміти історичні передумови та контекст формування сучасної української нації.

Ольга Білоус у праці «Творчість Василя Стефаника – як ланка причинного зв'язку між рецепцією та перекладом» [5] підкреслює, що Василь Стефаник є одним із найзначніших українських новелістів, чия творчість вирізняється гострою соціальною спрямованістю та новаторськими рисами. Його новели

проникають у глибину людських переживань, відображаючи соціальні проблеми та страждання простих людей, що робить їх надзвичайно актуальними. Демократична сутність його творів відкриває шлях до висвітлення складних моральних питань, які хвилювали суспільство того часу. Художня майстерність Стефаніка проявляється не лише в майстерному володінні словом, але й у вмінні передати психологічний стан персонажів, що робить його оповіді емоційно насиченими. Висока гуманістична спрямованість його моральних пошуків резонує з сучасними цінностями, підкреслюючи універсальність його тем. У результаті, творчість Стефаніка привернула широкий інтерес до перекладів його творів, що сприяло їхній рецепції в багатьох країнах на межі XIX-XX століть. Цей міжнародний інтерес підтверджує важливість його спадщини для світової літератури та культури, зокрема в контексті вивчення української ідентичності.

Як справедливо зауважує Микола Гуйванюк [11], літературна та публіцистична спадщина Леся Мартовича є цінним джерелом для дослідження суспільно-політичних процесів у Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття. Його творчість демонструє складні соціальні реалії того часу, зокрема боротьбу українців за національну ідентичність та політичну автономію. Л. Мартович не лише висвітлював проблеми, що хвилювали суспільство, але й активно залучався до політичного життя, що робить його роботи ще більш значущими. У своїх статтях та художніх творах він порушував актуальні питання економічного розвитку, соціальної справедливості та національної свідомості, що дозволяє краще зрозуміти контекст українського національного руху в Галичині та його взаємозв'язок із загальноєвропейськими тенденціями. Дослідження спадщини Мартовича відкриває нові горизонти для аналізу не лише літературних, але й політичних процесів того часу, що сприяє глибшому усвідомленню історії українського національного руху. Таким чином, його творчість є важливим елементом вивчення історії та культури Галичини.

Стаття Степана Кобути та Світлани Кобути ««Мужицький» адвокат з Гуцульщини Іван Семанюк (Марко Черемшина) (1874–1927)» [15] присвячена професійній правничій діяльності Івана Семанюка, українського адвоката,

громадського діяча та письменника-новеліста, відомого під псевдонімом Марко Черемшина. У ній розглядаються його життєвий шлях, мотиви вибору юридичної кар'єри, роки навчання на юридичному факультеті Віденського університету та участь у студентському громадському житті. Проаналізовано його професійну діяльність під час адвокатської практики в канцелярії адвоката Миколи Лагодинського в Делятині та самостійну роботу в власній канцелярії в місті Снятин. Оцінюються професійні навички і знання І. Семанюка його колегами, друзями та знайомими. Встановлено, що правнича професія була основним видом діяльності, джерелом матеріального забезпечення для його родини, а також засобом надання допомоги та захисту прав українських селян.

Стаття Андрія Королька [18] розглядає діяльність читальні та філії товариства «Просвіта» у місті Снятин наприкінці XIX – на початку XX століття. Охарактеризовано основні напрямки роботи цих установ, які сприяли розвитку української культури, освіти та національної свідомості місцевого населення. Проаналізовано роль читальні у популяризації української літератури, організації лекцій, концертів та інших культурних заходів. Досліджується, як діяльність «Просвіти» впливала на формування громадської думки та активізацію суспільного життя в регіоні. Особлива увага приділяється співпраці з місцевими митцями та педагогами, які брали участь у заходах читальні. Стаття висвітлює значення «Просвіти» як важливого чинника у розвитку національної ідентичності та підвищення рівня освіченості населення Снятина. Таким чином, діяльність читальні та філії «Просвіти» стала важливим етапом у культурному і соціальному житті Галичини в зазначений період.

Дисертація Романа Лехнюка [44] присвячена дослідженню українських консервативних середовищ у Галичині в першій чверті XX століття, акцентуючи на їхньому національно-політичному аспекті. В роботі аналізуються основні ідеї, цінності та політичні програми консервативних рухів, які виникли у відповідь на соціально-політичні зміни того часу. Окрема увага приділяється діяльності ключових діячів та організацій, які формували консервативну думку в українському контексті. Досліджено вплив консерватизму на національно-

політичний розвиток Галичини, зокрема в аспектах автономії, культурного відродження та боротьби за українські права. Виявлено, що консервативні середовища мали суттєвий вплив на формування української політичної ідентичності та стратегії у складний період війни та соціальних змін. Дисертація також розглядає взаємодію між консервативними та прогресивними силами, що сприяло еволюції українського національного руху. Таким чином, робота підкреслює важливість консервативних середовищ для розуміння політичної динаміки та культурного життя Галичини на початку ХХ століття.

Дисертація Миколи Мацькевича [45] присвячена становленню і розвитку ідеї українського державотворення в Галичині в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття. У роботі аналізується еволюція національно-політичних поглядів українських діячів та інтелектуалів, які прагнули до створення автономної або незалежної української держави. Особлива увага приділяється впливу соціально-економічних і політичних змін, а також національно-визвольних рухів на формування державницьких ідей. Досліджуються основні етапи ідейного розвитку, зокрема, взаємодія між різними політичними силами, такими як радикали, соціал-демократи та консерватори. Робота також розглядає роль українських культурних та освітніх організацій у пропагуванні ідей державотворення серед населення. Висвітлено вплив зовнішніх факторів, зокрема, світових воєн і політичних криз, на українське державотворення. Таким чином, дисертація підкреслює значення Галичини як важливого центру українського державницького мислення в зазначений період.

У статті Віталія Огієнка [28] аналізується еволюція українського національного руху на початку ХХ століття з акцентом на національні та соціальні питання. Ми висуваємо гіпотезу, що, попри варіації в ідеології, основна природа українського руху залишалася національною, зокрема в межах соціалістичного дискурсу. До 1917 року національні аспекти руху переважали над політичними, але після 1917 року соціальна радикалізація призвела до розділення українського політичного табору на ліву та праву фракції.

Отож, стан наукової розробки теми «Покутська трійця» у суспільно-політичному та культурному житті Галичини наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття свідчить про активний інтерес дослідників до цього феномена. Вивчення творчості представників трійці, зокрема В. Стефаніка, М. Черемшини та Л. Мартовича, дозволяє глибше зрозуміти їхній вплив на розвиток української літератури та культурної ідентичності. Крім того, виявлено зв'язок між їхньою творчістю та соціально-політичними процесами в Галичині, що підкреслює важливість цієї теми для розуміння національної свідомості того часу. Загалом наукові дослідження закладають основу для подальшого вивчення взаємодії між культурними явищами та політичними змінами в регіоні.

1.2. Аналіз використаних джерел.

Джерельна база дослідження теми «Покутської трійці» в суспільно-політичному та культурному житті Галичини наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття складається з різноманітних документів, публікацій та архівних матеріалів. Основними джерелами є літературні твори представників трійці, статті в періодичних виданнях, а також спогади сучасників, які висвітлюють сутність та специфіку їхньої діяльності.

«Повне зібрання творів» Василя Стефаніка [54] в трьох томах є важливим літературним виданням, яке охоплює різноманітні аспекти творчості одного з найзначніших українських письменників. У другому томі зібрані автобіографічні твори, поезії в прозі, публіцистика, незакінчені твори та переклади, що дозволяє читачеві глибше зрозуміти особистість і художній світ автора. Стефанік майстерно поєднує емоційність і соціальну проблематику, відображаючи складну дійсність свого часу. Цей том є цінним джерелом для дослідників, адже містить матеріали, які показують еволюцію творчості письменника та його вплив на українську літературу. Через автобіографічні елементи читач може зануритися в життя і думки В. Стефаніка, а публіцистика надає можливість ознайомитися з його громадською позицією. Загалом, це видання не лише

зберігає спадщину автора, а й сприяє подальшому вивченню української літератури та культури.

Важливим для дослідження теми кваліфікаційної роботи було і 4-томне видання творів В. Стефаника. Це унікальне видання містить 3 300 наукових статей, що охоплюють всі аспекти життя ЗУНР: від політичних подій до побутових реалій, і підкреслює її значення не лише для західноукраїнського, а й для всього українського суспільства. Як зазначили фахівці, це видання демонструє, як регіональні події можуть набувати загальнонаціонального значення, що підтверджує прагнення українців до незалежності та єдності. Енциклопедія є важливим внеском в українську історіографію та об'єднує зусилля провідних історичних інституцій країни. Видання не лише документує історію ЗУНР, а й відкриває нові перспективи для дослідження гуманітарних аспектів війни та національної свідомості [31].

Збірка «Новели» Марка Черемшини [51], видана у 1987 році, є важливим літературним виданням, що містить різноманітні жанри творчості автора. У цій збірці представлені новели, присвячені Василеві Стефанику, що відображають глибокий вплив цього митця на Черемшину. Ранні твори автора демонструють його майстерність у створенні яскравих образів і глибоких психологічних портретів. Окрім новел, збірка включає літературно-критичні виступи, спогади та автобіографічні матеріали, що дозволяють читачеві краще зрозуміти життєвий шлях і творчі пошуки Черемшини. Також важливими є його листи, які відкривають нові грані особистості автора та його стосунків із contemporaries. Збірка є цінним джерелом для дослідників української літератури, оскільки висвітлює не лише індивідуальний стиль Черемшини, але й вимір української літератури того часу.

Збірка «Твори в двох томах» Марка Черемшини [50], видана у 1974 році, представляє собою важливий внесок у українську літературу, зокрема в прозу початку ХХ століття. Другий том містить значну частину творчого спадку автора, зосереджуючи увагу на його новелах та оповіданнях, що відзначаються глибоким психологізмом та майстерним використанням народного фольклору.

Твори М. Черемшини пронизані темами селянського життя, соціальної справедливості та людських почуттів, що робить їх актуальними і сьогодні. Завдяки поетичній мові та яскравим образам, автор вміло передає атмосферу Галичини та її культурні традиції. Збірка також містить додаткові матеріали, які допомагають зрозуміти контекст творчості Черемшини, включаючи літературно-критичні статті та коментарі. Це видання є цінним джерелом для дослідників і шанувальників української літератури, оскільки відкриває нові аспекти творчості одного з найвизначніших письменників свого часу. (також треба додати повне зібрання творів Черемшини «Райска птиця», яке побачило світ буквально декілька місяців тому)

Збірка «Райска птиця» є найповнішим виданням літературної спадщини Марка Черемшини, що включає його художні твори, літературно-критичні статті, мемуари, переклади та листи. Тексти представлені в оригінальному мовистилі автора, збереженому за прижиттєвими першодруками, і супроводжуються примітками та словником малозрозумілих слів. Дослідники зазначають, що його твори близькі до фольклорного жанру голосіння, вражаючи читача емоційністю та чуттєвістю описаних сцен. Мемуари та листи Черемшини відкривають його характер і світогляд, дозволяючи краще зрозуміти його не лише як талановитого письменника, а й як яскраву особистість і відданого друга [55].

Третій том творів Леся Мартовича [53], виданий у 1943 році, теж є важливим елементом української літературної спадщини, що демонструє різноманіття жанрів і тем, характерних для цього автора. Мартович, як видатний представник українського модернізму, поєднує в своїй творчості елементи реалізму, символізму та народної традиції, що створює унікальний літературний стиль. У цьому томі зібрані новели, оповідання та публіцистичні статті, які висвітлюють соціально-політичні питання Галичини на початку ХХ століття. Автор зосереджується на внутрішньому світі героїв, їх переживаннях і моральних дилемах, що робить його твори надзвичайно актуальними й сьогодні. Крім того, Л. Мартович виявляє глибокий інтерес до народного життя, культури

та психології, що збагачує його оповідання. Третій том слугує не лише літературним документом, але й важливим джерелом для вивчення українського національного руху та соціальних змін в Україні.

Архівні матеріали є важливим джерелом для дослідження теми «Покутська трійця» в суспільно-політичному та культурному житті Галичини», оскільки вони дозволяють глибше зрозуміти зміст і еволюцію українського національного руху в кінці XIX – на початку XX століття. Державний архів Івано-Франківської області містить цінні документи, які висвітлюють діяльність українських культурних і громадських організацій, а також інформацію про їхніх діячів. Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України надає доступ до рукописних матеріалів, листування, та досліджень, що стосуються творчості членів «Покутської трійці».

Таким чином, джерельна база дослідження проблеми «Покутської трійці» є досить різноманітною, що дозволяє здійснити всебічний аналіз їхньої ролі в суспільно-політичному та культурному житті Галичини. Літературні твори членів об'єднання слугують важливим свідченням їхніх поглядів і творчого методу, тоді як статті в періодичних виданнях допомагають відтворити специфіку їхньої діяльності та взаємодії з суспільством. Спогади сучасників додають особистісного виміру до розуміння впливу трійці на культурну та політичну ситуацію того часу. Аналіз цих джерел дає змогу виявити не лише творчі досягнення трійці, але й їхній внесок у формування української національної ідентичності. Таким чином, комплексний підхід до дослідження джерел сприяє глибшому усвідомленню значення «Покутської трійці» в історії української культури.

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ НА ПОКУТТІ НАПРИКІНЦІ XIX - НА ПОЧАТКУ XX СТ.: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Державницька ідея українського руху є невід'ємною частиною духовної сили самопізнання та усвідомлення окремішності української нації. Вона слугує засобом для осмислення шляхів національного визволення, здобуття свободи, створення власної держави та реалізації історичної місії. Державницька та національна ідеї часто асоціюються з народним духом, національним відродженням і національними інтересами, а також з політичним проектом нації. Усі ці фактори є основою ідеології українського руху, його базовим принципом, який полягає в захисті і збереженні традиційних духовних і моральних цінностей нації, а також у відстоюванні її прав і державних інтересів. Характер, спрямування та основні ідеї державницької думки в кожен конкретну епоху визначають три чинники: ментальність народу, економічні умови часу та соціальні й суспільно-політичні фактори. Синтез цих трьох чинників створює систему ідей, яка відображає світогляд епохи [37, с. 237].

У загальних рисах українське суспільно-політичне життя наприкінці XIX – на початку XX століття, кульмінацією якого стала Українська революція, зручно аналізувати через призму суспільно-політичних рухів. Цей термін є влучним з семантичного погляду, оскільки слово «рух» означає постійні зміни, динаміку та адаптацію до поточного політичного моменту і зовнішніх чинників. Український суспільно-політичний рух цього періоду можна розглядати в контексті національного відродження. Чеський соціолог М. Грох, чия схема добре відповідає українському матеріалу, поділяє процес національного відродження у народах Східної Європи на три етапи. Перші два етапи характеризуються зосередженням національного руху майже виключно на культурі, а також його маргінальним статусом у політиці та опозиційністю до правлячого режиму. У цей час відбувається остаточна самоідентифікація інтелігенції з народом та перші спроби за допомогою культурницької діяльності донести концепцію

національної ідентичності, створену в кабінетах, до мас. Інтелігенція заново відкриває духовні скарби народу, кодифікує їх і намагається повернути їх у маси [28, с. 286].

Суспільні рухи в Західній Україні в кінці XIX – на початку XX століття включали народовство, яке представляло собою західноукраїнську варіацію народництва (самоназви – «русинство», «народовство», «народовецтво»). Основними причинами виникнення народовства були процеси соціального, політичного та культурного відродження територій, а також тісно пов'язане з ними формування національної свідомості та української ідентичності населення Західної України [35].

Народовство, яке спочатку виступало як культурницький рух, а згодом стало ліберально-політичним національним рухом, від самого початку пропагувало ідею єдності всіх українців, які проживали в двох імперіях, і підкреслювало важливість розвитку української культури та мови. Основою ідеології народовської течії стала ідея визнання національної окремішності українського народу, розділеного між двома державами, а також віра в те, що руський народ, як і російський і польський народи, є самостійним слов'янським народом. Народовці звертали увагу на національно-культурні інтереси українців Галичини, вважаючи ідею національної єдності найважливішою умовою для успішного відстоювання політичних прав українського народу. Головним завданням руху вважалося розвиток української національної культури, що повинно було сприяти наближенню до національного визволення та утворення української держави. У грудні 1892 року політична організація народовців, відома як Народна Рада, проголосила у своїй програмі метою об'єднання українців всіх земель в самостійну Українську державу [45, с. 5].

Перша чверть XX століття поставила русофільський рух, що спирався на консервативну «всеруську» ідею, перед серйозною світоглядною та ідейною кризою. Ідентичність русофілів, що базувалася на домодерних засадах, які не вимагали чіткої національної самоідентифікації, швидко втрачала актуальність під впливом новітніх ідеологій, насамперед націоналізму. Теза про єдність

всього «русского народа» й непримиренність до українського модерного національного руху стали перешкодою на шляху перетворення домодерного консерватизму русофілів на сучасний український консервативний світогляд. Ці труднощі поглиблювалися організаційною кризою, що полягала у складнощах адаптації до зростаючої масовості політичних процесів. Світоглядна криза змусила русофілів шукати нові відповіді на нові виклики, що виявлялося в внутрішніх дискусіях, які переходили у гострі суперечності та ставили під сумнів консервативну основу русофільського світогляду. Зростаюча популярність Української національно-демократичної партії стала для русофілів не лише ідейно-світоглядним викликом, а й прямою загрозою їхньому політичному майбутньому. У цій ситуації значна частина русофілів, всупереч своїй традиційній антипольськості, уклала політичний союз з польськими консерваторами зі Східної Галичини напередодні сеймових виборів 1908 року, оскільки ідейний світ польських консерваторів також опинився під загрозою через розвиток українського руху та його радикалізацію. Выборчий союз з польськими консерваторами, хоча й приніс русофілам короткочасний успіх на виборах, призвів до подальшого зниження впливу цього середовища та до їх офіційного розколу на «новокурсників» і «старокурсників». Незважаючи на зусилля «старокурсників» налагодити роботу свого середовища, вони потерпіли невдачу, і напередодні війни консервативне крило русофілів фактично втратило будь-яке політичне значення [44, с. 53].

Третю течію суспільно-політичного руху Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття, нарівні з народовцями та русофілами, представляли радикали. Вони, спираючись на ідеї Михайла Драгоманова, прагнули відійти від консервативних поглядів старшого покоління, досліджували досягнення європейської культури та науки, та бажали присвятити свою діяльність служінню простому народу. Радикали стали одними з перших, хто почав створювати масову політичну організацію для захисту інтересів народу. Їм належить заснування в 1890 році у Галичині першої сучасної політичної партії України – Русько-Української радикальної партії (РУРП). Однак радикальний

рух не був однорідним: на кінець 1880-х років в ньому співіснували «старші радикали» (І. Франко, М. Павлик, О. Терлецький, Г. Павлик), які під впливом М. Драгоманова намагалися адаптувати марксистський соціалізм до аграрної Галичини, і «молодші радикали» (Ю. Бачинський, В. Будзиновський, С. Вітик, В. Охримович), що прийняли ортодоксальний марксизм і використовували його для обґрунтування ідеї незалежності України [2, с. 125].

Радикальний рух набув значного поширення на Покутті, що пояснюється тим, що саме тут часто перебували або жили його ідеологи: Іван Франко, Михайло Павлик із сестрами, Кирило Трильовський, Северин Данилович, Остап Терлецький, Наталя Кобринська та Теофіл Окуневський. Покуття було переважно аграрним регіоном, і радикали зосереджували особливу увагу на селянській масі, вбачаючи в ній основу демократичного руху. Іван Франко відігравав провідну роль у пропаганді радикальних ідей, видаючи разом з М. Павликом і О. Терлецьким часописи «Громадський друг», «Дзвін», «Молот». Він прагнув створити прогресивну політичну партію, про що писав Михайлу Драгоманову в жовтні 1881 року: «[...] насамперед створення сильної організації сільських і міських робітників, об'єднання, впорядкування та просвітлення всіх опозиційних і революційних елементів, які бродять у народних головах». Однак, на той час економічні та суспільно-політичні умови в Галичині не сприяли реалізації цієї ідеї. Більшість населення складали селяни, тоді як робітничий клас був ще нечисленним і недостатньо організованим. У статті «Організація демократичної партії» Франко зазначав, що характер галицької демократичної організації має відрізнятися від віденської: вона повинна бути народною, аграрною і не хтувати роллю міщанства та міських робітників у суспільному житті. Основною силою суспільства Франко вважав селянство, а головними питаннями, які хвилювали керівників держави, політиків і публіцистів, були аграрні питання [4, с. 45].

Епіцентр формування радикальних ідей знаходився в стінах Коломийської гімназії. У таємному гуртку місцеві гімназисти пропагували радикальні погляди, а також формували бібліотеку, що містила соціалістичні твори Івана Франка,

Михайла Драгоманова та інших українських і польських авторів, вивчення яких не входило до навчальної програми. Гімназисти активно відзначали шевченківські свята і поглиблювали свої знання з історії рідного краю. Серед активних учасників гуртка були представники «Покутської трійці» Василь Стефаник і Лесь Мартович, а також Лев Бачинський, які цілком присвятили себе новим ідеям, проголошеним І. Франком. У листі до Ольги Гаморак у 1899 році Василь Стефаник зазначав, що радикальна течія «тиснула на молоду душу, змушуючи її боротися», а гімназія, «окрім формального навчання і вороже налаштованого ставлення до нас, учнів-українців, нічого не давала. Тому виникла необхідність створення таємного товариства, яке б доповнювало школу і дало можливість молодим хлопцям знайти своє місце в умовах тих невтішних обставин» [56, с. 302].

Отож, на початку ХХ століття український національний рух на Покутті став важливим етапом в історії національного відродження. Цей рух вирізнявся зростанням національної свідомості, активною участю інтелігенції та молоді у культурних та політичних ініціативах, що сприяли формуванню української ідентичності. В умовах соціальних і політичних змін, представники українського руху прагнули зберегти й розвинути українську культуру, мову та традиції, що викликало опір з боку домінуючих імперських структур. У результаті народовці та інші активісти заклали підґрунтя для подальшої політичної боротьби за автономію та незалежність України, що стало важливим передумовою для участі у більш широких національно-визвольних змаганнях у 1917–1921 роках.

РОЗДІЛ 3

«ПОКУТСЬКА ТРІЙЦЯ» В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ

3.1. Василь Стефаник.

На межі XIX і XX століть українська література поповнилася групою талановитих письменників, які поєднали прогресивні ідеї з новаторськими формами. І. Франко зазначав, що більшість з них походила з селянських родин і була соціалістично налаштованою, що дозволило їм зосередитися на відображенні сільського життя, яке вони добре знали. Соціалістична критика суспільного ладу стала для цих авторів важливим орієнтиром, допомагаючи їм виявляти контрасти та конфлікти у повсякденності, що значно збагачувало їхню творчість і демонструвало реалії того часу [59, с. 286].

Василь Семенович Стефаник народився 14 травня 1871 року в селі Русові Снятинського повіту на Станіславщині в сім'ї заможного селянина. Його дитинство минуло в оточенні красивих природних пейзажів, що пізніше вплинули на його творчість. Після навчання у школі, він вступив до польської гімназії в Коломиї, де організував таємне товариство і знайомився із забороненою літературою. За свою активну громадську діяльність його разом із другом Лесем Мартовичем виключили з гімназії, і вони продовжили навчання в Дрогобичі. Перші публікації Стефаника з'явилися у журналі «Народ», а його дебют у художній літературі відбувся у 1897 році, коли він опублікував новели в чернівецькому виданні «Праця».

Василь Стефаник навчався на медичному факультеті Краківського університету, але не закінчив його, оскільки не відчував покликання до медицини. Його літературна кар'єра почалася з публікацій новел, зокрема збірки «Синя книжечка» (1899), «Камінний хрест» (1900), «Дорога» (1901) та «Моє слово» (1905). Майстерність Стефаника привернула увагу відомих українських

письменників та міжнародної аудиторії. Твори автора перекладено польською, чеською та іншими мовами, що свідчить про їхню значущість і популярність [7].

Ці шукачі нових ідей, орієнтуючись на І. Франка, прагнули знайти способи полегшити життя нужденним селянам. Важливим чинником, що впливав на розвиток літератури цього періоду, були прогресивні тенденції світової літератури, зокрема «дух часу», що символізував свободу та бажання змін. Творчість Василя Стефаника (Дод. Б) насичена психологізмом і відчуттям невідворотності людського буття. Після смерті матері 1 січня 1900 року письменник пережив глибоку депресію: «Я зараз нічого не роблю, цілі дні й частину ночей згадую маму. У цих спогадах я знаходжу стільки гарного і прекрасного, що мені не потрібні ні наука, ні люди, ні світ. До кінця мого життя в мене є чим жити. Вона багато зробила для мене, і тепер я працюю для неї. Усі мої почуття та фантазія належать їй. Я працюватиму так довго, поки не закрию її могилу в своїй пам'яті, і тоді вона матиме найкращу могилу» [54].

Як вже згадувалося, смерть матері сильно вплинула на молодого письменника, і він на п'ятнадцять років відійшов від літературної діяльності через важкий депресивний стан. У 1916 році Василь Стефаник відновив свою літературну діяльність. Війна, розруха та смерть дорогої дружини стали важким тягарем для письменника. Якщо врахувати всі ці обставини, можна стверджувати, що в його творах постійно домінують мінорні, трагічні тони і мотиви смерті. Наприклад, стара Митриха з новели «Осінь» звертається до Бога з проханням: «Боже, Боже, не тримай мене більше на світі, бо бачиш, що немає як жити». Герої новел Стефаника двояко сприймають явище смерті, і їх можна умовно поділити на два типи: тих, хто безпосередньо відчуває наближення смерті, та тих, хто спостерігає за процесом вмирання. Спільним для обох типів є те, що смерть залишається таємницею, чимось незнаним. Тема рекрутчини, з якої розпочав свою новелістичну творчість Стефаник, в українській усній народній творчості та літературі була не новою і завжди актуальною. «Загальновизнано, що новаторство Стефаника виявилось не стільки у виборі тем, скільки в методі їх розкриття» [57, с. 165].

Творчість Василя Стефаника стала значущою подією в духовному житті українського народу відразу після виходу його збірки «Синя книжечка» (1899). Серед його шанувальників були такі видатні особистості, як І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка, О. Кобилянська та Г. Адам, які визнавали його великий художній талант. Новаторські риси новелістики Стефаника і його художня майстерність підкреслюють важливість його творчості в історії національної літератури, що спричинило зростання інтересу до української прози в різних країнах світу на зламі XIX-XX століть [5, с. 224].

Актуальність питання причинно-наслідкового зв'язку між рецепцією та перекладом можна прослідкувати на прикладі новели Стефаника «Лист». Цю новелу адекватно переклала О. Кобилянська німецькою мовою, і вона була опублікована в берлінському журналі «Die Neue Rundschau» (1899). Це одна з перших публікацій творів українського письменника в іноземних перекладах, а саме – перша німецькою мовою [5, с. 224].

Причинний зв'язок між рецепцією та перекладом підтверджується критичною оцінкою Л. Якобовського, редактора зазначеного журналу. В. Стефаник, як жоден інший український письменник, увійшов у свідомість німецької громадськості завдяки системному сприйняттю, яке ґрунтується на полівимірності взаємодії літератур. Це також було зумовлено наявністю домінуючих чинників, як-от міжлітературні зв'язки (взаємини між О. Кобилянською та О. Маковеєм, з одного боку, та Л. Якобовським, П. Тодоровим і Г. Адамом – з іншого), а також рецепцією (інформативна фаза) та перекладом (результативний етап осмислення художнього твору в національному контексті) [5, с. 224].

Експресіонізм Василя Стефаника є безперечним фактом. Зв'язок його творчості з цією течією в європейській літературі, а також її філософською основою та практикою найґрунтовніше досліджено у праці О. Черненка. У цій роботі зазначається, що разом із появою експресіонізму відбулася революційна зміна у ставленні до сприйняття дійсності: акцент зміщується з емпірично-позитивістичного на інтуїтивно-суб'єктивний підхід. Експресіонізм, поряд із

символізмом, неоромантизмом, футуризмом і сюрреалізмом, став складовою частиною модернізму, що формує новий підхід до реальності, зокрема її «дереалізацію», що означає знищення зовнішнього вигляду реальних речей і явищ, щоб вони в новій формі стали доступними нашому емпіричному та чуттєвому сприйняттю. У фокусі перебуває внутрішній світ героя, що посилює психологізм прози, формуючи нову поетику та змінюючи наративність [13, с. 235].

Стефанік є автором понад сімдесяти новел, і більшість дослідників його творчості, починаючи з його сучасників – Лесі Українки, Івана Франка та Миколи Євшана – зазначали надзвичайну художню майстерність письменника, його вміння вкласти у мінімум слів максимум виразності. М. Євшан порівнює поетичну силу слова Стефаніка з криком Лаокоона, підкреслюючи, що він позбувся обтяжливих рис етнографізму, побутовізму, описовості та дидактичності. Усе це стало зайвим і непотрібним. Як зазначає авторитетний критик модернізму, «слово Стефаніка містить у собі неначе таємну, приховану енергію грому; воно завжди в максимальному напруженні, поки не зірветься з уст. А в його грудях – вулкан, що викидає лаву почуттів, поки сила не ослабне і знову не набереться» [13, с. 235].

Василь Стефанік є визнаним майстром об'єктивізації внутрішніх станів, його мета – оголити душу та «зацементувати» найменші, ледь помітні рухи, щоб зробити ці образи душевних станів відчутними, що досягається, перш за все, через особливе використання порівнянь і метафор. Мова йде про надзвичайно експресивний тип метафор, наприклад: «гонить вас втома кіньми», «руки обсипаються вогнем», «гадкі, як пси, скавулять коло голови». Крім того, на посилення враження також працює часте використання гіперболи: «я ймуся за постіль та так тримаюся, що м'ясо в руках тріщить, ніби живе розтягаю...», «рве [нечисте] тіло, кості розважає, щоб собі до душі такі дучки поробити», «гонить воно чоловіка у тисячу разів нараз», «вони [нав'язливі думки] мене так зв'яжуть, що на світі таких ланців нема, аби так глибоко заходили всередину» [12, с. 12].

Окрім домінування дієслівних порівнянь, насичених рухом та динамікою, значну роль відіграють звукові образи: «та й чую, як дзоркотять коло мене [думки]... Дзорк, дзорк, дзінь, дзінь... А я накриюся подушкою, а воно по подушці тими ланцями лупить». Плач Годоски, який двічі згадується в розмові в домі Семенихи, також створює відповідне звукове тло [12, с. 12].

Велику увагу приділено прямій мові персонажів, щоб створити враження природності: думки іноді обриваються, втрачають логічну послідовність, перериваються звертаннями до слухачів, іноді голоси зриваються на відчайдушний крик.

У порівнянні з попередньою наративною традицією, творчість Василя Стефаника демонструє якісно новий рівень. Нові художні цілі, які ставили перед собою ранні українські модерністи, спонукали митців шукати й відкривати зовсім нові художні засоби. Вираження руху, дії, динаміки та експресії стали пріоритетними завданнями, що викликало відповідні зміни на рівні нарації, які ми проаналізували на прикладі новели Василя Стефаника «Басараби» [12, с. 12].

Онтологічна модель світобудови Василя Стефаника базується, насамперед, не на соціально-психологічних чинниках, а на онтологічному переживанні дійсності, що відображає його перебування в конкретному часовому та просторовому контексті. У цьому контексті закладена вся емоційна палітра, зосереджена на болі, стражданні, очікуванні смерті, тяжкій праці та цінності життя [38, с. 290].

В новому парадигмальному контексті українська новела Василя Стефаника виявляється феноменальним і багатоаспектним явищем, яке органічно вписується у світовий літературний процес. Її можна аналізувати згідно з науково виробленими критеріями, що створює передумови для подальшого вивчення різноманітних зображально-виражальних засобів на мікро- і макрорівнях [38, с. 290].

Можна стверджувати, що літературна творчість Василя Стефаника є важливим явищем в українській літературі, яке вирізняється глибоким психологізмом та експресіоністичними елементами. Його новели зосереджені на

темах страждання, смерті та цінності життя, що відображає онтологічне переживання дійсності. В. Стефаник створює унікальний художній простір, у якому емоційна палітра персонажів наповнена болем та надією. Завдяки майстерному використанню мовних засобів, він вміло передає внутрішні переживання своїх героїв, що робить його твори вічно актуальними. Творчість В. Стефаніка не лише збагачує українську літературу, а й займає значне місце в світовому літературному процесі.

3.2. Іван Семанюк (Марко Черемшина)

В історії кожного народу є письменники, про яких відомо, їх час від часу видають, включають у навчальні програми та підручники, але водночас вони поступово втрачають своє належне місце у свідомості народу з різних причин. Одним із таких авторів в Україні стає Марко Черемшина (Дод. В), унікальний письменник із Західної України, який жив і творив на межі XIX та XX століть, у період складних історичних змін у нашій культурі. Марко Черемшина, справжнє ім'я Іван Юрійович Семанюк, народився 13 червня 1874 року у селі Кобаки Косівського повіту на Станіславщині (сучасна Івано-Франківщина) в селянській родині. Єдиною прикрасою їхньої оселі була кахлева піч з зображеннями козаків та Довбуша, які оживали у захопливих розповідях діда, що надихнули Марка на створення автобіографічної новели «Карби». У ранньому дитинстві дід і баба оточили хлопця любов'ю і ласкою, і ці роки він пізніше називав найщасливішими, адже саме тоді формувалися його естетичні смаки. Народна пісня, легенди та перекази визначили стилістику і образний лад творів Черемшини. Його батько, Юрій Семанюк, хоч і не мав матеріальних статків, проте мав чутливу душу та виховав сина в любові до добра. Він привив синові любов до читання і заздальгідь подбав про його освіту, записавши його до сільської школи у віці восьми років. Коли батько звернувся до управителя школи, той підготував Івана до вступу до Коломийської гімназії. У 1888 році Іван покинув рідне село для навчання. Завдяки наполегливості, він швидко став

одним із кращих учнів гімназії, незважаючи на матеріальні труднощі. У батьківській бібліотеці він знайшов твори Ю. Федьковича, Г. Квітки-Основ'яненка, Марка Вовчка, І. Нечуя-Левицького та видання «Просвіти». Читання часописів, таких як «Житє і слово», «Зоря», «Дзвінок», «Правда» та «Буковина», що передплачувалися за його гроші, також значно вплинуло на формування його естетичного смаку й національної свідомості. У гімназії Іван виступав з доповідями про Т. Шевченка, творчість якого стала важливою для його розвитку. Черемшина не лише шанував Шевченка, а й глибоко вивчав і популяризував його твори [23].

Письменницька манера Черемшини відзначається імпресіоністичним стилем, який охоплює всю його творчість – від поезій у прозі до пізніших новел. Риси імпресіоністичної поетики присутні майже в кожному творі. Герої Черемшини занурюються в емоційно-чуттєвий світ і живуть своїми враженнями. Поетика імпресіонізму в його прозі проявляється через суб'єктивність оповіді, акцент автора на настрої новели, а не на подієвому сюжеті, а також через відображення переживань через чуттєві враження та ущільнення просторово-часових координат твору. Дослідження рис імпресіоністичного стилю у творчості Марка Черемшини допоможе глибше зрозуміти стильові параметри західноукраїнської прози кінця ХІХ – початку ХХ століть і сприятиме розширенню теоретичних та стильових аспектів модернізму, зокрема імпресіонізму як одного з його напрямів [21, с. 85].

Основою стилю Марка Черемшини стала оригінально трансформована народна творчість, яка слугує невичерпним джерелом поетичних форм. Письменник вміло використовував багатства народної творчості у своїх новелах. Його творчість нерозривно пов'язана зі світом селянства, що виявляється у найрізноманітніших формах. Поряд із матеріалами з етнографії та фольклористики, у творах Марка Черемшини можна вивчати світогляд гуцульського селянина тих часів. Народні звичаї, повір'я, забобони та усна народна творчість всіх жанрів (колядки, невольничі плачі, особливо голосіння) широко представлені в його новелах. Майстерне і художньо доцільне

використання багатств народної поезії, разом із гуцульським діалектом, надає творчості митця народного гуцульського колориту. Образ села, його зойки, жалісні голоси та плачі справили значний вплив на те, що багато новел Марка Черемшини, зокрема зібрання «Карби», звучать як народні голосіння. Драматичні конфлікти стають основою практично кожної новели, а діалоги, монологи та голосіння виконують роль формального вираження [51].

Автобіографічна новела «Карби», що відкриває збірку, пронизана сердечністю та ніжною любов'ю до селян-трудівників, їх злиденним і безпросвітним життям. Вона починається ліричним вступом-плачем: «У пригорщі брав би тото зелене село, леліав би, як дрібненьку запашну отаву, гладив би, як паву. Дивіть, хитається межи горами, гей дубова колиска у віночку, чічки розкидає. Хотів би тоті чічки позбирати, вітрові не дати, в садочку посадити. Та скільки рука з ними посягне, стільки разів мерця підіймає. Сухі, надмогильні квіти на цвинтарних, струпішілих хрестах... Лиш би їх до серця тулити, лиш би ними серце кривавити» [51].

Точність і чіткість – це основи легкої манери письма та інформативності повідомлень. Марку Черемшині не потрібно було вигадувати екстремальних ситуацій, адже як правник, громадський діяч і свідомий патріот, він не раз ставав свідком сюжетів своїх творів у реальному житті. Він не писав про екзотику, якої не знав, оскільки сучасна йому суспільно-політична реальність давала йому достатньо вражень від війни. Збірка новел «Село вигибає» показує випадки взаєморозуміння між солдатами і місцевими жителями. Проте Перша світова війна принесла українським родинам нові трагедії – члени однієї родини могли належати до різних політичних сил і служити в арміях різних імперій. «Мобілізовані на фронт буковинські та галицькі «русини» змушені були битися проти своїх братів, які зазнали уярмлення від російського царизму, нерідко й проти братніх українців. За таких умов у їхній свідомості виникав травматизуючий фактор братовбивства, який вважався морально осудним з точки зору суспільної та релігійної етики». Збірка «Село вигибає» знаменує другий період творчості письменника. Дослідники А. Музичка,

А. Крушельницький та О. Гнідан, вважають, що саме в цей час Марко Черемшина реалізує свій письменницький талант у повній мірі. Найсильнішими сторонами цього періоду є психологічна глибина, символічність, ритмічна стрункість і експресіоністичний стиль. Проте, на думку І. Стеф'юк, ці риси вже були присутні в першій збірці «Карби», але їх використання було підпорядковане певній меті, як, наприклад, прадавня гуцульська система вірувань. У «Село вигибає» ми спостерігаємо вдосконалення манери письма, хоча самі образи стають більш схематичними, а характери не розкриваються в повній мірі. Тут глибоко передано емоційно-настрове тло через описи та монологізоване мовлення [34, с. 270].

Марко Черемшина зображує світ і людину в ньому через метафізичну призму, акцентуючи увагу на несвідомому персонажів і їх внутрішньому естві, ставлячи їх в екзистенційні межові ситуації. Герої його творів часто сприймають реальність через внутрішній зір, інтуїтивно відчуваючи навколишній світ. Такий підхід автора до створення художньої антропології зумовлений як модерністською рецепцією фольклорно-міфологічних образів, так і новими напрямками європейської філософії, зокрема філософією життя Ф. Ніцше. Вітаїстична концепція, що отримала найсильніше відображення в збірці новел «Парасочка», є наскрізним мотивом у творчості Черемшини, підкреслюючи цінність повноти людського життя і любові як основи його художньої антропології. Аналіз цієї антропології дозволяє глибше зрозуміти невичерпний феномен творчості письменника. Дослідження доповнює уявлення про його філософський тип мислення та відкриває нові аспекти для вивчення його новелістики, зокрема в рамках міждисциплінарних досліджень [22, с. 240].

Лінгвопоетика Марка Черемшини вирізняється в контексті літературної традиції кінця XIX – початку XX століття своїми мовно-естетичними характеристиками, які відображають особливості його мовомислення і визначають основні принципи художнього сприйняття світу. На глибинно-смысловому рівні його творчість формує системно організовану монопарадигму, в якій образне сприйняття реальності втілюється в унікальних концептуально-

символічних формах. У функціонально-сміслових полях, окреслених письменником, важливими одиницями текстотворення є етнолінгвокультурами, які виступають як логоепістеми – мовно-естетичні знаки в їхньому індивідуально-авторському тлумаченні [17, с. 136].

Однослівні позначення предметно-образного світу в контексті, майстерно створеному М. Черемшиною, виконують не лише роль ключових значеннєвих компонентів, а й стають епіцентрами розвитку думки, складниками «вертикального контексту» та елементами етнонаціонального когнітивного знання. Лінгвокультурами М. Черемшини – це складні утворення глибинного рівня, наповнені символічним змістом, асоціативно-оцінним смислом, орієнтовані на дискурс і спрямовані на концептуалізацію як іллокутивне завдання. Такі образи-культурами, образи-концепти часто міфологізуються та набувають рис трансцендентних понять; до них можна застосувати визначення Т. Карміля, який зазначав, що вони поєднують у собі «прихованість і відвертість, мовчання й промовистість». Іноді, переходячи з одного текстового простору в інший і здобуваючи нові асоціативно-оцінні конотації, етнічні культурами залишаються в межах досить обмеженого наративу. У контексті всього творчого доробку письменника вони формують своєрідні аперцептивні ряди, в яких зазвичай виокремлюються домінантні одиниці, а компоненти з менш визначальною смисловою потужністю розміщуються в певній послідовності [17, с. 136].

Можна зробити висновок, що творчість Марка Черемшини вирізняється глибоким злиттям народної культури з модерністськими тенденціями, що надає її поетичній формі унікального колориту. Його імпресіоністичний стиль і виразна лінгвопоетика демонструють емоційний та чуттєвий світ героїв, занурених у внутрішні переживання та екзистенційні питання. М. Черемшина майстерно використовує фольклорно-міфологічні елементи, які посилюють враження від його новел, що, в свою чергу, репрезентує світогляд гуцульського селянина. Через свою творчість письменник висвітлює непросту долю простих людей, їхні страждання та радості, що робить його твори актуальними і сьогодні,

що свідчить про багатогранність творчого спадку Черемшини та його значущість у плані української літератури кінця XIX – початку XX століття.

3.3. Лесь Мартович

Лесь Мартович (Дод. Г) – один із найяскравіших талантів української літератури наприкінці XIX – на початку XX століття, і один із багатьох українських письменників, про життя яких можна згадати словами Анатолія Свидницького: «Коли оглянутися на прожите мною життя, то не маю на чому стати і відпочити: скрізь чорно і чорно». Його коротке життя минуло без родинного затишку, власного куточка, стабільного заробітку та умов для улюбленої праці, а також без належної шани сучасників і наступних поколінь аж до сьогодні. Передчасна смерть у самотності стала частиною долі Мартовича – людини і письменника.

Лесь Мартович (Олекса Семенович Мартович) народився 12 лютого 1871 року в селі Торговиця Городенківського повіту в родині сільського писаря. Батько самотужки навчився грамоти та здобув авторитет серед односельчан. Після закінчення сільської школи, Мартович вступив до Коломийської гімназії, де познайомився з Василем Стефаником. У 1889 році він опублікував своє перше оповідання «Не-читальник» і продовжив навчання в гімназії Дрогобича. Після закінчення навчання Мартович записався на юридичний факультет Чернівецького університету, який завершив через 17 років. Паралельно він активно займався громадською діяльністю, працював у різних періодичних виданнях і брав участь у культурно-освітніх проектах.

Літературна творчість Леся Мартовича налічує 27 оповідань, які він писав покутською говіркою. Його тематика тісно пов'язана з життям селян Західної України, і він входив до так званої «Покутської трійці» разом із Василем Стефаником та Марком Черемшиною. Мартович відзначався глибоким аналізом соціально-економічних проблем села, зокрема нерівності, та поєднував трагічне з комічним у своїх творах. Його найбільш відомі роботи, такі як жартівлива

повість «Забобон», демонструють любов до простих людей і їхнього життя. Мартович помер 11 січня 1916 року, залишивши значний слід в українській літературі [14].

Є щось трагічно парадоксальне в тому, що письменник, талант якого міг би стати гордістю будь-якого народу і який не був заборонений жодною владою, навіть через століття не отримав видання повного зібрання своїх творів [47, с. 6].

Леся Мартович залишив помітний слід в історії української літератури як видатний письменник-реаліст революційно-демократичного напрямку та глибокий знавець життя й побуту галицького селянства. Його творчість займає важливе місце в літературі України, хоча її відомість серед прогресивних читачів обох частин країни, розділених кордонами австро-угорської та царської монархій, була нерівномірною. Невтішні історичні обставини – розділеність українських земель та шовіністична політика цих монархій стосовно українського народу й культури – значно ускладнили просування творчості прогресивних митців Галичини, Буковини та Закарпаття до братів на Дніпрі. Проте видатні діячі культури, зокрема Мартович, орієнтувалися на Наддніпрянську Україну, намагалися створити мости духовного єднання одного народу через кордони та прагнули використовувати загальноукраїнську літературну мову у своїх творах [27, с. 89].

Художня спадщина Леся Мартовича та його громадсько-культурна діяльність ще недостатньо досліджені. Хоча існують деякі статті та нариси про письменника, вони часто мають слабку документальну основу. У роботах окремих дослідників можна знайти цікаві міркування щодо його творів, характеру гумору та сатири, а також принципів типізації явищ життя. Проте разом із цим зустрічаються поверхневі та бездоказові твердження, а також застарілі та односторонні оцінки, які потребують уточнення чи спростування [40, с. 62].

Леся Мартович має своєрідне поетичне сприйняття світу, в якому важливу роль відіграють епітети. Ці художні засоби не тільки індивідуалізують чи конкретизують описуване (персонажів, явища, предмети), але й надають

емоційного забарвлення, створюючи виразний емоційний фон, тісно пов'язаний із підтекстом. Унікальна структура епітетів, що використовує Мартович, є результатом мистецького узгодження всіх рівнів його творчості. Епітети відображають характерні риси його стилю та поетичного мислення, зокрема через описові елементи, що свідчать про майстерність автора-колориста [30, с. 368].

Хоча назви деяких кольорів закріплені в більшості мов, кожна мова має свої стереотипи, які формують унікальну конотативну структуру семантики певного відтінку. Основну роль у цьому процесі відіграють асоціації, адже багато кольорів мають усталені конотативні значення. Колористична лексика яскраво відображає авторське сприйняття світу, особистісні риси письменника та його естетичні пріоритети. Колір може бути виражений як експліцитно (через пряме вказування на відтінок), так і імпліцитно (через згадування предмета, чия колірна характеристика вже закріплена в культурі чи побуті) [30, с. 368].

У художніх творах колір несе потрійне навантаження: смислове, описове та емоційне. Лесь Мартович, використовуючи відповідні кольори та світлові контрасти, передавав різні психічні стани персонажів і створював настрої пейзажів, що резонують з емоційним станом людей, викликаючи у читача різні асоціації та емоції [30, с. 368].

Лесь Мартович, родом з Івано-Франківщини, мав надзвичайний талант оповідача. Він гостро висміював всі перешкоди, що заважали селянинові бути щасливим, і детально описував важливі проблеми простих людей, які ускладнювали їхнє вільне життя. Письменник часто підкреслює гірку правду про темні сторони буття свого народу, злидні, неосвіченість, а також суспільну та майнову нерівність, щедро приправляючи це щирим українським гумором. Основною функцією літературно-художніх антропонімів є підтримка художнього тексту, що допомагає читачеві краще його розуміти та адекватно інтерпретувати, адже антропоніми складають важливу частину художнього твору. Безумовно, вибір імені для персонажа є дуже відповідальним етапом у процесі авторського іменотворення, оскільки від цього залежить ставлення

читача до персонажа. У контексті будь-якого твору антропоніми виконують різноманітні функції: номінативну, локалізаційну, соціологічну, оцінну та характеристичну [39].

Лесь Мартович вживає антропомоделі, наприклад, прізвище + ім'я або лише ім'я, щоб познайомити читача з персонажами, що підкреслює їхню індивідуальність. Під час розвитку сюжету, коли персонажі стають знайомими, автор активно використовує заміники імен, використовуючи реальний сільський антропонімікон для створення яскравих картин описуваного періоду. У своїх творах Мартович підбирає переважно християнські імена, такі як Іван, Григорій, Петро, Анна та Катерина, для відтворення атмосфери кінця XIX – початку XX століть.

Крім того, письменник вживає апелятиви-діалектизми: газда, газдиня та інші, які виконують локалізаційну функцію, збагачуючи текст. Ці елементи допомагають передати реалії селянського життя, зокрема через соціологічну функцію антропонімів. Кожен персонаж, описаний у творах, має своє місце у суспільстві, що відображає його соціальний статус, професію чи фінансовий стан [39].

Цінність творів Леся Мартовича полягає у правдивому відтворенні життя західноукраїнських селян, які зазнавали утисків з боку австро-угорських окупантів. Використання антропонімів-експресивів надає емоційного забарвлення, а негативні образи суспільства в його новелах, зокрема в «Стрибожому дарунку», підкреслюють соціальні конфлікти. Автор створює класифікацію персонажів, зокрема комісарів, які стають символами гноблення селян. За допомогою заміників імен з позитивною чи негативною семантикою він розкриває характерні риси персонажів, запрошуючи читача глибше зануритися в сюжет і осмислити вжиті антропоніми [39].

Погляди письменника на структуру галицько-українського села збігалися з думками В. Стефаніка в багатьох аспектах. Село, як і суспільство в цілому, не знало такого чіткого розподілу на «бідних» і «багатих», як це було в розвинутих країнах Західної Європи, про що говорили теоретики наукового соціалізму: «з

одного боку богатири, які накопичують багатство навіть без їхнього бажання, а з іншого - бідні, які завжди залишаються робітниками». Мартович зазначав, що «і одні працюють, і інші працюють, і один, і другий живуть по-свинськи, не мають жодного просвітлення в голові, і як одного, так і другого, якщо не хоче - не вскубне!» Хоча до цього твердження варто було б додати «і треті», адже, згідно з уявленнями новеліста, західноукраїнське село поділялося на три соціальні категорії: «богатири», до яких відносилися славні роди на Русі, такі як Барвінські, Вахнянини, Даниловичі, Остапчуки, Романчуки та інші, «богаті мужики» та «наймити». Різниця між першими і другими полягала в тому, що «богатири» могли дозволити собі гарно вдягатися, належно харчуватися та задовольняти деякі елементарні духовні потреби, тоді як просто «богатий» селянин на це вже не здатний: «Як ми розглянемо наших мужиків у селах, що ж ми побачимо? Ось мужик - багатий, який важко працює разом зі своєю родиною, не їсть м'яса, гарно не вдягається, а книжок бачить тільки в церкві!» [53].

Лесь Мартович був далекий від ідеалізації «мужика». Він не міг пов'язати «світлу будучину» України-Русі з силою, яка для щастя прагне шість відер горілки, як зазначено в його творі «Стрибожий дарунок». «Бо мужик – бідний-бідний, але хитрий. Він не радіє тим, що має, а його мучить, що інші ще не загинули. Ось чому його бере дідько», – ділиться своїм спостереженням герой твору. Селянина часто «колола» не лише бідність, а й інші психологічні пориви. Ці бажання матеріалізувалися у тому «дідькові», який повільно, але методично руйнував соціальну та національну структуру. Він підривав мораль, роздуваючи дрібні інстинкти і пристрасті. В результаті, «мужик» не тільки застрягав у своїй бідності, а й тягнув назад тих, хто намагався вибратися на поверхню, не давши їм схопитися за маленьку надію. Здавалося, що всі його сили були спрямовані саме на це. Окрім заздрості та зловтіхи, існували постійні скарги, що «тебе пригноблено, ти придавлений до святої землі, як трава на стежці, де її топчуть». Він скаржився на сильнішого. Проте, дивна метаморфоза відбувалася, коли пригноблений заздрив слабшому: «Ого, ти вже не той. Ти роздуті, зуби скалиш, пазурі висовуєш: з'їсти його». «Не жалуйся на сильнішого, бо сам себе

заглиблюєш. Як ти можеш піднятися, коли з кожного робиш собі ворога?! Ти мусиш блукати на самоті, бо вже заздалегідь дуже дбайливо прагнув, щоб інші не були твоїми помічниками, а завадою. І ми нарікаємо, і скаржимося, і трохи не плачемо, що ми найнижчі і найнещасніші, що нам не вдається зрівнятися з іншими. Але як ти можеш зрівнятися, якщо навіть свого сусіда, такого ж, як ти, не хочеш вважати рівнею?! Як ти можеш боротися з сильнішим, якщо між собою не маєш єдності?!» [53].

Твори Л. Мартовича, окрім ідейно-художньої цінності, мають також важливе значення як документи свого часу, які відображають настрої галицького села наприкінці XIX – на початку XX століття. Тому історики, досліджуючи цю тематику та включаючи художню прозу Леся Мартовича до джерельної бази, можуть уникнути схематизму й спрощення в своїх наукових працях та краще вловити дух і суспільні настрої досліджуваної епохи. Особливість літературної спадщини письменника як джерела для істориків полягає ще й у тому, що вона охоплює ширші етнографічні межі, ніж це притаманно іншим його сучасникам. Якщо в ранніх оповіданнях, зокрема в «Мужицькій смерті», розглядаються характерні риси життя й побуту населення Покуття, то в пізніших творах, особливо в повісті «Забобон», Л. Мартович відтворює картини народного життя з Рава-Руського повіту (тепер Львівської області), де він довгий час жив і працював [11, с. 60].

Отже, творчість Леся Мартовича вирізняється глибоким проникненням у психологію селянського життя та соціальні реалії Галичини кінця XIX – початку XX століття. Його оповідання відображають не лише побут і традиції, а й складні емоційні стани персонажів, передаючи їхні переживання та внутрішні конфлікти. Мартович критично ставився до ідеалізації «мужика», зосереджуючи на його бідності, заздрості та соціальних бар'єрах. Твори письменника стають важливими документами часу, які допомагають зрозуміти дух епохи та соціальні настрої, що панували в тогочасному суспільстві. Твори Л. Мартовича є не лише художніми, а й історичними свідченнями, які розширюють етнографічні межі досліджень, пропонуючи цінний матеріал для істориків.

Загалом, літературна творчість Василя Стефаника, Леся Мартовича та Марка Черемшини сформувала основи української прози на початку ХХ століття та мала значний вплив на подальший літературний процес. В. Стефаник, що зосереджував увагу на психології страждання своїх героїв, створював емоційно насичені новели з глибоким символізмом. Л. Мартович використовував покутську говірку, звертав увагу на соціально-економічні аспекти селянського життя, поєднував комічне і трагічне у своїх творах. М. Черемшина вносив елементи фольклору та національної свідомості, зображував багатогранність українського села через яскраві образи.

Вплив зазначених письменників на українську літературу є незаперечним: вони заклали основи реалізму в зображенні селянського життя, сприяли формуванню нового художнього стилю та відкрили шлях для наступних поколінь авторів. Їхня творчість надала можливість українській літературі вийти за межі традиційних народницьких канонів і зайняти гідне місце на європейській арені. Творчість В. Стефаника, Л. Мартовича та М. Черемшини продовжує надихати сучасних письменників у їхньому прагненні досліджувати теми національної ідентичності та соціальних змін у нових історичних умовах.

РОЗДІЛ 4

УЧАСНИКИ «ПОКУТСЬКОЇ ТРІЙЦІ» В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ГАЛИЧИНИ

4.1. Василь Стефаник

Формування світогляду та суспільно-політичних поглядів Василя Стефаника відбулося в період кінця 1880-х – першої половини 1890-х років. У цей час український національний рух у Галичині був представлений народовською, русофільською та радикальною (соціалістичною) течіями. Остання виникла в другій половині 1870-х років під впливом М. Драгоманова та прогресивних ідей західної Європи. Радикали, які склали основну частину молоді, відразу ж почали з гострою критикою існуючого порядку та діяльності старшого покоління народовців і русофілів [20, с. 425].

Кінець 1880-х років в Австро-Угорській імперії вирізнявся активним поширенням соціалістичних ідей. Суспільно-політичні погляди В. Стефаника почали формуватися під час його навчання у Коломийській гімназії, де в 1887 році виник таємний гурток. У ньому місцеві гімназисти пропагували радикальні ідеї та комплектували літературу з творів І. Франка, М. Драгоманова, а також українських і польських авторів, які не входили до навчальної програми. Гімназисти святкували шевченківські свята і поглиблювали свої знання з історії рідного краю. Відомий український громадський діяч і музеєзнавець Володимир Кобринський згадував, що В. Стефаник з великим захопленням читав «Кобзар» Т. Шевченка, який було важко знайти в Коломиї, оскільки місцева австрійська влада забороняла його розповсюдження: «Замкнувши двері і запаливши лампу, він витягнув з-під камізельки книжку і почав читати вірші ще тоді незнаного у нас «Кобзаря»... Після оповідань Стефаника в Львові в 1885 році налічувалося лише «п'ять» «Кобзарів», а в Коломиї був лише один, у В. Стефаника» [18, с. 28].

Наприкінці 1880-х років розпочався новий етап у розвитку радикальної течії. З 1 січня 1890 року у Львові під редакцією І. Франка та М. Павлика, за

підтримки наддніпрянських українофілів, почав виходити часопис «Народ». Цей часопис значною мірою сприяв формуванню національного та соціального визвольного світогляду українського народу, вказуючи на реальні напрямки масового українського руху. У «Народі» В. Стефаник, під псевдонімом «Василь Семенів», опублікував критичну статтю «Жолудки наших робітних людей і читальні (Зі Снятинського)», в якій розглянув шляхи розвитку культурно-просвітницького життя українських селян Снятинського повіту, підкреслюючи важливість створення читалень як центрів самоосвіти. Він детальніше зупинився на характеристиці читальні «Зірниця», відкритої 15 квітня 1890 року в його рідному селі Русів [18, с. 28].

Не вдаючись у деталі суспільно-політичної та громадсько-культурної діяльності українського письменника у 1890-х роках, слід зазначити, що з появою Русько-Української радикальної партії (РУРП) Василь Стефаник активно долучився до розвитку радикального руху в Східній Галичині. Його діяльність включала участь у з'їздах РУРП, радикальних народних віч, роботи політичного товариства «Народна воля», агітацію на підтримку кандидатів РУРП під час виборів до австрійського парламенту та Галицького крайового сейму, а також публікацію критичних статей і новел у радикальних газетах. Важливими були також його дії у австрійському парламенті та сприяння розвитку українських культурно-просвітницьких і пожежно-гімнастичних осередків, як-от «Просвіта», «Січ» і «Народна спілка» в регіоні, а також вшанування видатних українських діячів не тільки в Галичині, а й на Наддніпрянщині на початку ХХ століття [18, с. 28].

Василь Стефаник активно брав участь в урочистостях 30–31 серпня 1903 року в Полтаві, присвячених відкриттю пам'ятника І. Котляревському. Ця подія стала важливим символом єдності українського народу та його культурного відродження. В. Стефаник, як один з видатних діячів української культури, вважав, що такі акції сприяють формуванню відчуття національної свідомості серед українців. Він підтримував ідею активної участі всіх українців у святі, що підкреслювало силу українського руху [16, с. 146].

У 1904 році Василь Стефаник взяв участь в урочистому вечорі, присвяченому 30-річчю літературної та громадсько-політичної діяльності одного з лідерів Української радикальної партії (УРП) Михайла Павлика. Початок ХХ століття ознаменувався активною участю В. Стефаника у передвиборчій боротьбі як кандидата в депутати Державної Ради Австро-Угорської імперії. На виборах до австрійського парламенту навесні 1907 року він був заступником В. Охримовича, кандидата від Української національно-демократичної партії (УНДП) у 58-му виборчому окрузі, що охоплював Заліщики, Борщів, Мельницю, Городенку, Тлусте та Снятин. Кандидатури В. Охримовича і В. Стефаника були затверджені на передвиборчій нараді в Снятині 4 березня, а також отримали підтримку на зборах у селах Вовчківці, Русів та Карлів у березні 1907 року [18, с. 27].

На підтримку В. Охримовича письменник активно виступав у селах Снятинщини: Завалля, Будилів, Стецева, Залуччя, Вовчківці, Устя та Задубрівці у березні-квітні 1907 року. Відзначимо, що під час виборів у Снятинському повіті місцеве греко-католицьке духовенство підтримувало кандидатуру Теофіла Окуневського (УНДП), в той час як В. Охримовича та В. Стефаника вважали «безбожниками і ворогами церкви». Письменник привітав з перемогою кандидата від УРП К. Трильовського, взявши участь у святковій маніфестації в міському парку Коломиї 13 червня 1907 року. «Батько» українського січового руху підтримав В. Стефаника та В. Охримовича, який 19 серпня 1907 року прозвітував про свою діяльність у Державній Раді за участю 5 тисяч людей у Вовчківці Снятинського повіту [18, с. 27].

Навесні 1908 року, після зречення мандату В. Охримовичем, В. Стефаник увійшов до австрійського парламенту. Варто зазначити, що ще під час передвиборчої кампанії 1907 року серед виборців ходили чутки про можливе зречення кандидатури В. Охримовича. Він навіть змушений був підготувати заяву, щоб спростувати цю інформацію, наголосивши, що «неправдивою є поголоска, будь-то би я на случай вибору мав зараз зрезигнувати в хосен могозаступника» (тобто відмовитися на користь Василя Стефаника) [18, с. 28].

Як депутат Державної Ради, український письменник неодноразово звітував перед своїми виборцями. Успішним став його звіт у селі Устя Снятинського повіту 16 серпня 1908 року, де зібралося близько тисячі виборців. У своїй промові він порушив питання політичної ситуації в Австро-Угорщині, охарактеризував складні стосунки між різними партійно-політичними фракціями в австрійському парламенті та розглянув діяльність Українського парламентського клубу. Він акцентував увагу на непростих взаєминах з польським «Колом», зазначивши, що не дивно, що представники польських політичних кіл говорять про укладення перемир'я з українцями в стінах парламенту, проте згода можлива лише в тому випадку, якщо «Поляки зречуться верховодства в Галичині і стануть з нами як рівні з рівними переговорювати» [18, с. 28].

Подібні звіти про свою парламентську діяльність письменник провів у селі Синків 26 вересня, у Тлустому Заліщицького повіту 4 жовтня 1908 року, у Задубрівці Снятинського повіту 31 липня 1910 року та у Залуччі над Черемошем (тепер с. Долішне Залуччя Снятинської міської територіальної громади Коломийського району Івано-Франківської області) 21 серпня 1910 року [18, с. 28].

Василь Стефаник прагнув поєднати свою політичну діяльність з громадською роботою. Наприклад, він підписав «Заяву галицьких і буковинських письменників», до якої також долучилися Володимир Бирчак, Катря Гриневичева, Петро Карманський, Ольга Кобилянська, Антін Крушельницький, Денис Лукіянович, Остап Луцький, Осип Маковей, Лесь Мартович, Василь Пачовський, Сидір Твердохліб, Артем Хомик, Андрій Чайковський, Стефан Чарнецький, Василь Щурат, Сильвестр Яричевський і Михайло Яцків. Цю заяву було опубліковано на початку травня 1910 року в газеті «Діло». Письменники висловили незадоволення роботою конкурсної комісії крайового відділу у Львові, яка займалася погодженням нових літературних творів до друку. Вони вимагали, щоб до складу комісії увійшло хоча б половина літераторів та щоб її діяльність була відкритою [18, с. 29].

У зв'язку з розпуском австрійського парламенту в 1911 році, українські політичні партії Галичини почали готуватися до нових виборів у найвищий законодавчий орган Австро-Угорської імперії. 15 квітня 1911 року керівництво Української радикальної партії ухвалило рішення, що В. Стефаник і його заступник І. Радуляк будуть балотуватися в 58 виборчому окрузі (Городенка, Снятин, Заліщики). У ході передвиборчої агітації 16 травня 1911 року в місті Городенка відбулося велике повітове віче за участю представників УРП та УНДП. В. Стефаник на цьому зібранні підкреслив, що для місцевого українського селянства негативними аспектами виборчої кампанії є зухвалість поляків і шкода від «кацапства» (москвофілів). Він зазначив, що в разі обрання до Державної Ради ревно захищатиме права українського народу в стінах найвищого представницького органу Австро-Угорської імперії. На вічі ухвалили рішення закликати жителів краю підтримати В. Стефаника від УРП і Т. Окуневського від УНДП на виборах. Головним опонентом у цьому окрузі був пропольський кандидат М. Каліщак. Голосування відбулося в три етапи – 19 і 26 червня та 3 липня 1911 року. Завдяки майже повній підтримці жителів Снятинщини і Городенківщини В. Стефаника обрали депутатом австрійського парламенту [18, с. 30].

Український письменник активно долучився до організації радикальних народних віч, що вимагали виборчої реформи в законодавчих гілках Австро-Угорської імперії. Ці вічі отримали популярність восени 1910 року та наприкінці 1911 – на початку 1912 року по всій території Галичини. Зокрема, В. Стефаник виступав у кількох населених пунктах Снятинщини в 1910 році: у Вовчківцях (30 жовтня), Рожневі (нині село Рожнівської територіальної громади Косівського району Івано-Франківської області; 6 листопада) та Стецеві (8 листопада). На всіх вічах, де виступав письменник, були прийняті ухвали, що вимагали рівного, таємного, безпосереднього і загального права голосування для виборців до Галицького крайового сейму; було піднято питання про заснування українського університету у Львові; також ухвалили заборону на відкриття крамниць і шинків без попереднього узгодження з представниками місцевої громадської ради.

Подібні рішення, в яких брав участь український письменник, були ухвалені на так званих «довірочних зборах» УРП у Снятині 16 грудня 1911 року та на вічі в цьому ж місті і у Вовчківцях 28 січня 1912 року [18, с. 31].

У складі делегації урядовців ЗУНР Василь Стефаник був наділений повноваженнями під час підписання Акту Злуки 1919 року. У зв'язку з великим Святом Соборності 22 січня 1919 року письменник відвідав Наддніпрянську Україну, зокрема Харків та Київ, як член офіційної делегації ЗУНР. Він радо підтримував взаємозв'язок між Великою Україною та Галичиною, а також укладання Акту про Злуку. Стефаник активно налагоджував творчі зв'язки з діячами науки та культури, прагнучи ознайомити читачів Наддніпрянщини зі своїми творами. З 1919 року книги цього покутського «майстра слова» постійно публікувалися в харківських і київських видавництвах [43].

Отже, можна стверджувати, що громадсько-політична діяльність Василя Стефаника була тісно пов'язана з його літературною творчістю та патріотичними переконаннями. Як депутат австрійського парламенту, він активно виступав за права українського народу, підтримуючи виборчі реформи та заснування українського університету у Львові. Його участь у радикальних народних вічах свідчила про глибоке розуміння соціальних проблем та потреб свого народу. В. Стефаник старанно працював над підвищенням політичної свідомості українців, за що здобув авторитет серед своїх виборців. Його діяльність стала важливим етапом у формуванні української національної ідентичності на початку ХХ століття.

4.2. Іван Семанюк (Марко Черемшина)

Іван Семанюк, український адвокат і доктор права, відомий переважно під псевдонімом «Марко Черемшина», був не лише літератором, але й активним громадсько-культурним діячем. У численних енциклопедичних та довідкових виданнях його здебільшого представляють як письменника, зазначаючи його внесок у літературу, зокрема як новеліста. Письменницький талант І. Семанюка

став темою численних книг, статей і досліджень. Проте його професійна юридична діяльність залишається маловідомою в науковій літературі, незважаючи на те, що протягом майже тридцяти років вона була основною сферою його зайнятості і джерелом матеріального забезпечення для сім'ї [15, с. 139].

Визначаючи хронологічні етапи біографії правника, можна виділити п'ять періодів його життя, які тісно пов'язані з місцем проживання, рід діяльності та чинниками, що впливали на розвиток його свідомості і світогляду. Перший період – це дитинство, яке він провів у рідному гірському селі Кобаки на Гуцульщині, де прожив 14 років. Другий – коломийський (гімназійний) етап, що тривав 8 років навчання в державній гімназії м. Коломия (1888–1896), під час якого формувався характер юного гімназиста. Третій – віденський (студентський) період, який охоплює 10 років навчання в університеті та перебування у столиці імперії Відні (1896–1906). Четвертий період – дялятинський, що включає 6-річну адвокатську практику в містечку Делятин Надвірнянського повіту (1906–1912). П'ятий період – це снятинський, що тривав 15 років самостійної адвокатської діяльності в Снятині на Прикарпатті (1912–1927) [15, с. 141].

Навчання в Коломийській державній гімназії (1888–1896 рр.) стало для сільського хлопця справжньою школою виживання, хоча кожна труднощі лише загартовували його характер. Він з боєм сприймав відкриті насмішки польських професорів і учнів через свій сільський одяг і розмовну мову. Проте це змусило його добре освоїти польську мову, що зрештою дало йому змогу стати одним із кращих учнів гімназії. Одного разу, не витримавши, Іван відповів на зухвалі образи польського гімназиста-панича, що загрожувало йому втратити звільнення від плати за навчання. Цей інцидент звів його зі старшими гімназистами Василем Равлюком та Василем Стефаніком, які допомогли вирішити ситуацію на користь «маленького гуцулика» без матеріальних втрат. Для селянської сім'ї вартість навчання була тяжким тягарем, і батькам щороку доводилося продавати 1 морг поля (0,56 га), щоб забезпечити сина [25, с. 6].

Отже, в старших класах Іван намагався самотійно заробляти на своє утримання, даючи платні уроки дітям із заможніших родин. Це забиало багато його вільного часу, і він майже не брав участі в засіданнях таємних учнівських гуртків. Пізніше І. Семанюк іронічно згадував про поведінку деяких учасників цих зборів, зазначаючи, що, беручи багато платних лекцій, він до пізньої ночі відвідував їх, не маючи часу для участі в «тайних зборах», які насправді не були такими, а часто супроводжувалися курінням і навіть вживанням алкоголю. Незважаючи на пасивність у громадському житті, юний Іван користувався бібліотекою гуртка, читаючи художні твори українських авторів та інших письменників, що сприяло розширенню його кругозору та поглибленню знань з літератури [58, с. 22].

Успішна здача матури в липні 1896 року відкрила І. Семанюкові шлях до вищої освіти. Після кількох місяців збору коштів шляхом приватних уроків восени 1896 року, під впливом свого гімназійного товариша Миколи Кошака, він вирушив до Відня. Вибір столичного Відня замість близьких Чернівців чи Львівського університету можна пояснити рядками з пізнішого листа до Осипа Маковея: «Коли прийшов час вступати до університету, я, заробивши грошей на уроках, поїхав до Відня, бо чув, що тут із різними благодійними товариствами легше утриматися, а також мене тягла жадоба до знань». Для молодого студента університет не був самоціллю, а засобом особистої та суспільної самореалізації: «Я вирішив сміливо йти до своєї мети: самоосвіти, щоб, якщо не допоможу своєму народу, то хоча б не завдам йому сорому» [58, с. 22].

Перші роки навчання для молодого правника виявилися досить успішними, що підтверджують семестрові документи, які зберігаються у фондах Снятинського літературного музею Марка Черемшини, згідно з якими він успішно складав усі необхідні іспити та заліки у 1897–1898 роках. Однак сам І. Семанюк відзначав, що «вступив на юридичний факультет, хоча не мав особливого бажання займатися правом. Я вивчав право у Відні заради заробітку, а більшість часу приділяв літературі та просвіті серед українських робітників». Його захоплювала європейська література, і університетська та міські бібліотеки

надавали можливість ознайомитися з науковими та художніми працями європейських і слов'янських авторів. Значний вплив на І. Семанюка справили твори Івана Франка, а їхня особиста зустріч у Відні та спільна поїздка залізницею до Львова у 1897 році залишили глибокий слід у пам'яті студента. Тоді, на запрошення столичних активістів, І. Франко взяв участь у великому антибаденівському мітингу в австрійській столиці. Після виступу Каменяра І. Семанюк відчував, що «хотілося впасти перед ним і цілувати його руки та ноги. Хотілося носити його, щоб не заपोшити його ноги порохом вулиці. Хотілося обсипати його квітами... Я вийшов, ніби оп'янілий його величністю». Він оцінював постать І. Франка як «Велике астральне тіло, що гріє всю Україну і сяє ще далі» [52].

Із часів навчання в гімназії І. Семанюк почав створювати власні твори та друкуватися в українських періодичних виданнях під час студентських років. Він займався перекладами художніх текстів з німецької, сербської, болгарської, російської мов, а також перекладав німецькою мовою твори угорських і норвезьких авторів. Його публікації в чернівецькій газеті «Буковина», львівській «Зорі» та Літературно-науковому віснику були підписані різними псевдонімами, серед яких найбільше запам'ятався «Марко Черемшина». Крім зв'язків із українським студентським і робітничим середовищем, а також з культурними і громадськими діячами, які перебували у Відні, молодий студент активно відвідував культурні заклади австрійської столиці та цікавився творчістю відомих австрійських поетів, як-от Артур Шніцлер і Петер Альтенберг [15, с. 142].

Іван Семанюк також активно займався громадською діяльністю. Він швидко вступив до українського студентського товариства «Січ» та взяв участь у його діяльності, докладаючи зусиль для його реформування. Разом із однодумцями Романом Сембратовичем, Іваном Саноцьким і Володимиром Загайкевичем вони виступали проти «кнайпівського» і «буршівського» способу життя старших січовиків, намагаючись запровадити в товариство ідеї науки та літератури. Про його наполегливу боротьбу за зміни у «Січі» свідчать листи до

гімназійного товариша Сеня (Семена) Горука. Завдяки рішучості та характеру І. Семанюка у 1899–1900 роках він став головою віденського академічного товариства. Його культурно-громадська діяльність не обмежувалася тільки студентами; разом із іншими студентами-правниками він підтримував українське робітниче просвітницьке товариство «Родина» та ініційоване ним товариство «Поступ» [15, с. 142].

Однак активна літературна та громадська діяльність вимагала багато часу й зусиль, що негативно позначалося на його навчанні. У зимовому семестрі 1898–1899 років в його особистій справі було зафіксовано лише відвідування однієї трьохгодинної лекції з сімейного права, а також відсутність права на стипендію. Архівні документи свідчать, що в цей період І. Семанюк перебував у селі Пнів біля Надвірної, де заробляв приватними уроками у місцевого священика, одночасно готуючись до складання необхідних заліків за межами аудиторій [15, с. 142].

Успішна адвокатська практика І. Семанюка не лише підтвердила правильність його професійного вибору, але й забезпечила матеріальний добробут. Хоча адвокатське стажування формально не було платним, обов'язкові платежі за адвокатські послуги, регульовані затвердженими прејскурантами, дозволили йому заробити не лише на повсякденні витрати, а й накопичити кошти на відкриття власної практики та придбання житла [60, с. 29].

У Делятині І. Семанюк проживав у будинку свого наставника на другому поверсі сучасної вілли М. Лагодинського і харчувався в місцевих ресторанах, адже Делятин уже здобув репутацію гірського курортного містечка. Очевидно, після отримання необхідного практичного стажу та успішного складання адвокатського іспиту він планував продовжити свою незалежну юридичну діяльність у цих краях. Для цього він придбав дві земельні ділянки – одну в Делятині та іншу в сусідньому селі Дора (тепер частина міста Яремче) [60, с. 29].

Однак І. Семанюк відкрив власну адвокатську канцелярію в повітовому центрі Снятин, розташованому на Покутті. Причину переїзду він описав у своїй автобіографії: «Приновлюючись до порішення управи радикальної партії в

році 1912, я відкрив адвокатську канцелярію в Снятині, де й досі представляю мужиків у судах та перед різними властями».

Василь Стефаник, на той час вже відомий письменник, депутат австрійського парламенту, лідер УРП та організатор громадського життя на Снятинщині, відіграв важливу роль у появі І. Семанюка в цьому місті. Він неодноразово звертався до голови УРП адвоката Лева Бачинського з проханням знайти молодого українського адвоката для повіту. Позиції двох досвідченіших колег, Л. Бачинського та М. Лагодинського, стали вирішальними у виборі місця самостійної роботи для І. Семанюка. На той момент в Снятині вже працювали адвокати-євреї, але українського правника не було. У 1909 році тут деякий час канцелярію вів українець Андроник Могильницький, з яким І. Семанюк був знайомий зі студентських часів, але він незабаром залишив Покуття і переїхав до Долини [60, с. 29].

Отже, І. Семанюк став першим постійним українським адвокатом у Снятинському повіті і працював тут півтора десятка років до своєї смерті. Його прихід надав новий імпульс конкуренції, оскільки в місті вже діяло кілька адвокатських контор. Як зазначала Н. Семанюк, «Навколо Черемшини ширилися безглузді чутки, щоб скомпрометувати адвоката, використовувалися всі можливості. Але це не вдалося. Осередком селянської юридичної консультації залишалася канцелярія Черемшини» [60, с. 29].

За спогадами вчителя Василя Равлюка, в канцелярії І. Семанюка «від ранку до вечора було повно клієнтів, які потребували поради або захисту, і всі їх вислуховував та задовольняв сам шеф канцелярії. Біднота знаходила тут, як і в попередньому місці роботи І. Семанюка, безкоштовну пораду і допомогу. Найкращим свідченням довіри було те, що в його канцелярії клієнти залишали значні грошові депозити». Схожу оцінку фахового рівня адвоката дав і його близький товариш, суддя місцевого суду Микола Фірманюк: «Як адвокат, Черемшина сумлінно і старанно провадив справи своїх клієнтів. Він особливо дбав про проблеми бідних селян, яких доля дуже турбувала. У його канцелярії

було багато бідних селян, які шукали і знаходили там допомогу проти різних кривд» [60, с. 29].

Можна підсумувати, що громадська діяльність Марка Черемшини, окрім його успішної адвокатської практики, стала важливим аспектом його життя та професійної ідентичності. Він активно долучався до українського студентського товариства «Січ» і сприяв його реформуванню, намагаючись інтегрувати в його діяльність елементи науки та літератури. М. Черемшина став першим українським адвокатом у Снятині, надаючи безкоштовні юридичні консультації бідним селянам і захищаючи їхні права в судах. Його зусилля в організації правничих консультацій і підтримці місцевої громади свідчать про його глибоке розуміння соціальних проблем та відданість справі захисту слабших верств населення. Таким чином, діяльність Марка Черемшини не лише вплинула на правову сферу, але й стала важливим внеском у розвиток українського суспільства на початку ХХ століття.

4.3. Лесь Мартович

Лесь Мартович, один із трьох членів «Покутської трійці» разом із Василем Стефаником та Марком Черемшиною, представляв українську літературу, зосереджуючи увагу на житті та побуті рідного Покуття (сучасна Івано-Франківська область). Протягом своїх 44 років життя він написав 27 оповідань, які стали класикою української літератури, серед яких «Нечитальник», «За межу», «Забобон», «Спас», «Мужицька смерть» та інші. Його твори вражають глибиною психологізму, реалістичним зображенням проблем селянства і щирим співчуттям до простих людей.

Крім літературної діяльності, Лесь Мартович активно підтримував українську справу як адвокат, захищаючи селян у судах і організовуючи просвітницькі та громадські заходи. Він був похований у селі Монастирок Львівського району. Спадщина Мартовича полягає не лише в його цінних літературних творах, а й у прикладі самовідданого служіння своєму народу [1].

Освіту письменник здобував спочатку в місцевій дворічній школі, а згодом перейшов до навчального закладу в сусідньому селі. Потім батько віддав його на навчання до Коломийської класичної гімназії. Саме там Лесь познайомився з Василем Стефаником і Іваном Семенюком (Марком Черемшиною). Навчання давалося йому легко, тому вільний час він проводив, допомагаючи батькові та займаючись дрібними підробітками. Проте атмосфера в гімназії була напруженою. Багато знатних учнів цькували Мартовича, адже, хоч він і був здібним, походив з бідної родини. Крім багатіїв, зневажливо ставилися до селянських дітей і самі вчителі, які постійно сміялися з орфографічних помилок у польській мові та кепкували з селянського одягу. Олекса відчував явну дискримінацію з боку поляків Галичини, які зневажливо ставилися до русинів (українців), вважаючи їх малограмотними «мужиками» [42].

У відповідь на постійні насмішки «холопських дітей» почали створювати гуртки. Невдовзі Олекса став головою таємного зібрання, учасники якого зустрічалися за містом, перечитували заборонені твори, виступали з доповідями на суспільні та політичні теми. Гуртківці також відвідували села, читали газети селянам, виголошували промови та збирали народний фольклор [42].

У 1892 році Лесь Мартович вступив до Чернівецького університету на юридичне відділення. Однак навчання тривало цілих 17 років через брак коштів. Щоб забезпечити себе, у 1895 році він влаштувався помічником адвоката. Паралельно з цим продовжував працювати з гуртківцями, займався культурно-освітньою діяльністю серед селян, збирав і вивчав фольклорні матеріали, видавав свою літографовану газету «Збірка» та засновував читальні в селах. Також був редактором газет «Хлібороб» і «Громадський голос», яку раніше редагував Франко [42].

У 1909 році Лесь нарешті отримав диплом адвоката і відкрив невелику адвокатську контору. Проте вже за рік, через хворобу, він змушений був залишити адвокатську практику та переїхати до села Зарубани до друга. Сім'єю письменник так і не обзавівся. Він співпрацював із кількома львівськими виданнями, а у 1911 році написав повість «Забобон», у якій сатирично зобразив

морально розбещену і ворожу до селян польську шляхту, а також важке життя знедоленої селянської маси, що прагнула боротьби за свої права. Ніхто не наважився її видати [42].

Громадянська активність Леся Мартовича спонукає його розширювати свою сатиричну творчість шляхом створення публіцистичних робіт. Відомо, що формування набору характеристик публіцистичних текстів, які визначають їх жанрову приналежність, залежить, насамперед, від методу відображення дійсності. Серед трьох основних способів відображення – фактографічного, аналітичного та наочно-образного – Лесь Мартович поступово концентрується на останньому. Наприклад, його перший допис «Із Снятинщини», опублікований 2 лютого 1889 року в чернівецькій газеті «Буковина», був спрямований на фіксацію зовнішніх, очевидних характеристик явища і на отримання коротких відомостей про предмет (що, де і коли відбулося). У той же час кореспонденція під криптонімом «Л. М.» «Що діється й говориться по наших читальнях у Снятинщині», опублікована 1 лютого 1890 року в часописі «Народ», вже не лише фіксує зовнішні ознаки явища чи раціонально проникає в суть предмета, а більше націлена на емоційно-художнє узагальнення пізнаного. У цьому дописі узагальнення досягло рівня, що називається публіцистичною (або навіть художньою) типізацією, що зумовлює зближення журналістики з художньою літературою [24, с. 128].

З метою перетворення селян на свідомий, соціально активний народ, здатний перебудувати світ на нових засадах, Лесь Мартович присвятив своє життя та творчість. Він усіма можливими способами допомагав селянам позбутися негативних рис, таких як інертність, егоїзм, індивідуалізм і пасивність. У своїх оповіданнях Мартович відображає поступове усвідомлення селянами свого підневільного становища, їх намагання протистояти несправедливості та кривді, а також боротьбу за свої права і визволення з соціального ярма, як це показано в творах «Лумера» (1891) і «Винайдений рукопис про руський край» (1897). Значною мірою завдяки Мартовичу українська література відходить від зображення селянина як безголосого страждальця та ідилічного образу чеснот

мужика. У ці роки концепція людини включає в себе розуміння складної взаємодії світла і тіней, а підхід до зображення життя охоплює всі його труднощі та суперечності. Розпочався рух проти «ідолопоклоніння» перед народом [19].

«Леся Мартович вирізняється тим, що в його творчості переплітаються всі тенденції культурного та літературно-мистецького життя України наприкінці XIX – на початку XX ст. Він є важливою ланкою, що пов'язує різні покоління письменників, зокрема між умовно кажучи, Іваном Франком і Василем Стефаником. У його творчості можна прослідкувати тенденцію, яка робить український літературний процес початку XX ст. унікальним, адже в ньому зливаються народництво та сучасні підходи до подання літературного матеріалу. В цьому, безумовно, полягає найбільша заслуга Леся Мартовича», – зазначає декан факультету філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Роман Голод [29].

Можна зробити висновок, що громадська діяльність Леся Мартовича стала важливим етапом у формуванні українського національного самосвідомлення наприкінці XIX – на початку XX ст. Він активно виступав за соціальну справедливість, сприяючи усвідомленню селянського стану та їхніх прав. У своїх творах письменник відобразив боротьбу українського народу за визволення від соціального гніту, що допомогло змінити ставлення до селянина з образу безголосого страдника на активного учасника суспільних перетворень.

Таким чином, громадсько-політична діяльність Василя Стефаника, Марка Черемшини та Леся Мартовича мала значні риси патріотизму та активності у формуванні української національної ідентичності. В. Стефаник, як депутат австрійського парламенту, виступав за права українського народу, активно підтримував виборчі реформи та заснування українського університету у Львові. Його участь у радикальних народних вічах свідчила про глибоке усвідомлення соціальних потреб українців, що зміцнювало його авторитет серед виборців. У той же час Марко Черемшина, будучи адвокатом, інтегрував соціальні та культурні риси в свою професійну діяльність, надавав безкоштовні юридичні консультації бідним селянам і захищав їхні права. Активна участь М. Черемшини

у студентському товаристві «Січ» підкреслювала його зобов'язання щодо розвитку української національної свідомості.

Лесь Мартович зосереджував свою увагу на соціальній справедливості та селянських правах та сформував суттєвий вклад у зміну ставлення до українських селян як до пасивних жертв системи. Його твори зображували боротьбу народу за визволення від соціального гніту, що допомагало формувати нову самоідентифікацію українців. Кожен із діячів репрезентував тісний зв'язок між літературною творчістю та громадсько-політичною діяльністю, що в результаті утвердило важливість української національної ідентичності на початку ХХ століття. Спільно представники «Покутської трійці» сприяли підвищенню політичної свідомості та активності українців, що сформувало основи для подальших соціальних і культурних змін у суспільстві.

РОЗДІЛ 5

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ТЕМИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

5.1. Формування громадянської, соціальної та культурної компетентностей учнів на прикладі вивчення діяльності «Покутської трійці»

Вивчення діяльності «Покутської трійці» надає унікальну можливість формувати громадянську, соціальну та культурницьку компетентності учнів. Ця група українських письменників та громадських діячів на початку ХХ ст. відіграла значну роль у розвитку національної свідомості та культури, що, в свою чергу, сприяло активному залученню молоді до суспільного життя. Аналіз їхньої творчості та громадської діяльності дозволяє учням зрозуміти важливість культурної спадщини, соціальних змін та громадянської відповідальності. У процесі вивчення учні здобувають знання про історичні події, які формують їхню ідентичність і активну позицію в суспільстві.

Проблема громадянської освіти є ключовою як для держави, так і для особистості, адже потужність держави залежить від активної громадянської позиції її мешканців. Створення громадянського суспільства в демократичних державах передбачає висунення певних вимог до громадян для захисту як самого суспільства, так і людей, які в ньому живуть. Громадянська компетентність має на меті формування у школярів національно-патріотичної свідомості.

Освітні заклади, спочатку дошкільні, а потім загальноосвітні, стають першими установами, де починається повноцінне формування громадянської компетентності. Історія, як навчальний предмет, сама по собі сприяє розвитку громадянської та соціальної компетентності, а використання інформаційно-комунікаційних технологій робить цей процес більш ефективним [33, с. 177].

Громадянська компетентність, як одна з основних компетенцій особистості, включає здатність до політичного аналізу та оцінювання, а також навички пошуку і усвідомлення інформації. Вона передбачає використання медіа-засобів і комунікації для участі в публічних дискусіях та процесах, здатність до демократичного ухвалення рішень і дії.

Таїса Смагіна зазначає, що громадянська компетентність пов'язана з відповідальністю особи, її вмінням спільно з іншими розробляти рішення та втілювати їх у життя, що також включає виявлення толерантності, здатність гармонійно поєднувати особисті інтереси з потребами суспільства і окремих організацій, участь у функціонуванні демократичних інститутів, а також усвідомлення необхідності реалізації свого особистісного потенціалу [46, с. 107].

Так, громадянська компетентність формуються в учнів під час вивчення теми «Покутської трійці» на уроках історії шляхом аналізу культурних і соціальних процесів, що відбувалися в Україні в той період. Учні отримують змогу дослідити внесок представників покутської трійці в розвиток української літератури та національної ідентичності, що сприяє формуванню їхньої національно-патріотичної свідомості. Обговорення творчості та діяльності цих діячів допомагає розвивати критичне мислення і вміння оцінювати історичні події в контексті сучасності. Інтеграція інтерактивних методів навчання, як-от дебати чи проекти, сприяє розвитку комунікаційних навичок і толерантності до різних думок, що є важливими аспектами громадянської компетентності. Таким чином, вивчення цієї теми не лише збагачує знання учнів, але й формує активну громадянську позицію.

Соціальна компетентність являє собою комплекс знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій та поведінкових компонентів, необхідних для успішного функціонування в суспільстві. Це інтегрована здатність особистості, що охоплює різні підкомпетентності, такі як громадянська, духовна, професійна (учнівська) зрілість, а також комунікативна, мовна, побутова та екстремальна компетентність. Особливо важливими є методи організації навчання на уроках історії. Співпраця між вчителем і учнями під час уроків, дослідницької та

позакласної діяльності має великий потенціал у розвитку соціальної компетентності. Тому в нашій роботі ми насамперед прагнемо створити комфортні умови для навчання, щоб кожен учень відчував свою успішність. Ми також зосереджуємо увагу на розвитку навичок критичного мислення та опрацювання інформації, акцентуючи на історії повсякденності, і навчаємо учнів самостійно формулювати аргументовані судження. Соціальна компетентність складається з трьох аспектів: інформаційного (знання), поведінкового (вміння та навички) та ціннісно-оцінного (морально-етичного) [26, с. 226].

Формування соціальної компетентності дитини за допомогою інтерактивних технологій на уроках історії дозволяє досягти таких результатів:

1. Вихід учня на позицію активного партнера у навчальному процесі.
2. Створення багатовекторних зв'язків в обміні інформацією між учнем та вчителем.
3. Заохочення творчості серед учасників навчання.
4. Активізація індивідуальних розумових процесів учнів.
5. Поєднання теоретичних знань із практичними навичками [26, с. 227].

На нашу думку, формування соціальної компетентності на уроках історії під час вивчення теми «Покутської трійці» сприяє розвитку в учнів критичного мислення та вміння аналізувати історичні процеси. Досліджуючи творчість представників трійці, учні отримують можливість обговорювати їхній внесок у формування національної ідентичності, що підвищує їхню активність у навчальному процесі. Використання інтерактивних методів, таких як групові обговорення та проекти, дозволяє створити комфортну атмосферу для обміну думками та ідеями, що також допомагає розвивати навички комунікації та співпраці, які є важливими складовими соціальної компетентності. В результаті учні не лише здобувають знання про історію, а й вчаться активно залучатися до суспільного життя.

Освіта виступає каналом спрямованої інкультурації – процесу занурення особистості в культуру та оволодіння її специфікою, що включає світосприйняття, традиції, звичаї, норми, цінності та моделі поведінки,

притаманні конкретній культурі. Результатом цього процесу є культурна компетентність, яка надає можливість людині розуміти, правильно інтерпретувати та ефективно застосовувати набуті знання про культурні установки, цінності та норми. Практичне значення культурної компетентності полягає в розвитку здатності особи розуміти інших, спілкуватися та взаємодіяти з людьми через призму культури – як власної, так і чужої [6, с. 96].

Вікторія Пустохіна зазначає, що культурологічна компетентність, як «сформоване сукупне новоутворення особистості», дозволяє людині комфортно почуватися в різних соціокультурних ситуаціях. Вона надає можливість: 1) відчувати себе не лише об'єктом, а й суб'єктом культурно-історичного процесу; 2) бути всебічно освіченим і мати широкий кругозір; 3) розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження й передачі загальнолюдських цінностей; 4) орієнтуватися в традиціях, реаліях, звичаях і духовних цінностях не лише свого народу, а й інших націй; 5) вміти доцільно й ефективно спілкуватися в сучасному світі, використовуючи культурні концепти та образи різних народів [32, с. 198].

Одним із головних завдань Державного стандарту базової середньої освіти є «формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурної спадщини та традицій, а також до державної мови». Цей нормативний документ визначає ключові компетентності, якими учень повинен оволодіти, серед яких важливе місце займає культурна компетентність. Вона передбачає «стійкий інтерес до вивчення культурних та мистецьких досягнень України та світу, шанобливе ставлення до культурних традицій українців, корінних народів і національних меншин, а також інших країн і народів; здатність розуміти й цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; а також прагнення розвивати і виражати власні ідеї та почуття засобами культури і мистецтва» [48].

Формування культурної компетентності на уроках історії під час вивчення теми «Покутської трійці» забезпечує учням глибше розуміння культурного

контексту України в період початку ХХ століття. Аналіз творчості представників «Покутської трійці» допомагає учням усвідомити вплив культури на формування національної ідентичності. Використання інтерактивних методів навчання, зокрема, обговорень та творчих проєктів, стимулює інтерес до української культури та мистецтва. Учні отримують можливість розвивати свої критичні та аналітичні навички, вивчаючи не лише історичні факти, а й цінності та традиції, які стоять за ними. Таким чином, уроки історії стають підґрунтям для формування поваги до культурної спадщини та розвитку власних творчих здібностей учнів.

Можна стверджувати, що формування громадянської, соціальної та культурної компетентностей учнів через вивчення діяльності «Покутської трійці» сприяє кращому розумінню національної ідентичності та історичної спадщини України. Аналіз творчості представників трійці: Василя Стефаника, Марка Черемшини та Леся Мартовича, розвиває в учнів патріотичні почуття та повагу до культурних цінностей. Використання інтерактивних методів навчання, як-от групові проєкти та дискусії, стимулює розвиток критичного мислення та соціальної відповідальності. Таким чином, уроки історії стають не лише джерелом знань, але й платформою для виховання активних громадян, готових до участі в суспільному житті. Вивчення «Покутської трійці» допомагає учням усвідомити важливість культурної спадщини у вимірі сучасних тенденцій та можливостей.

5.2. «Покутська трійця» у міжпредметних зв'язках між шкільними навчальними курсами «Історія України» та «Українська література»

Вивчення творчості «Покутської трійці» (Василя Стефаника, Лесі Мартовича, Марка Черемшини) є важливим елементом шкільної програми, який сприяє міжпредметним зв'язкам між курсами «Історія України» та «Українська література». Через твори письменників учні можуть краще зрозуміти історичні події, соціальні процеси та національні прагнення кінця ХІХ – початку

XX століття. Інтеграція літературного матеріалу з історичними фактами допомагає формувати комплексне бачення минулого, сприяючи розвитку громадянської свідомості та культурної компетентності учнів. Для кращого розуміння рівня представлення теми «Покутської трійці» у освітньому процесі ЗЗСО розглянемо більш детально навчальні програми з історії України та української літератури.

У навчальній програмі з української літератури для 10 класу [50] творчість Василя Стефаника розглядається в межах теми «Модерної української прози», що дозволяє учням усвідомити його внесок у розвиток української літератури. Новели В. Стефаника, що зосереджені на глибоких психологічних та соціальних темах, ілюструють переживання простих людей, що борються зі стражданнями і соціальною несправедливістю. В. Стефаник використовує експресіоністичні елементи, які підкреслюють емоційний стан персонажів, створюючи унікальний художній простір. Вивчення його творів сприяє розвитку критичного мислення учнів і допомагає їм зрозуміти важливість літератури як інструменту соціального коментаря та національної ідентичності.

У навчальній програмі з історії України для 9 класу [49] тема «Покутської трійці» частково розглядається в розділі 7, присвяченому повсякденному життю та культурі України в середині XIX – на початку XX століття. Під час вивчення цієї теми учні знайомляться з творчістю представників Покутської трійці, які мали важливу роль у формуванні української національної ідентичності. Творчість цих письменників демонструє соціальні реалії та психологічні переживання простих людей, що допомагає краще зрозуміти культурні та соціальні зміни того періоду. Аналіз діяльності цих діячів дозволяє учням усвідомити важливість літератури як засобу вираження національної свідомості та боротьби за права українського народу.

Літературна творчість є важливим джерелом історичного знання, оскільки через художні твори можна отримати уявлення про суспільні настрої, цінності та проблеми певної епохи. Автори, репрезентуючи реальні події, людські переживання та конфлікти, створюють літературні портрети часу, що дозволяє

сучасному читачеві краще розуміти історичний контекст. Література також збагачує історичні дослідження, надаючи не лише фактичний матеріал, але й емоційне та психологічне сприйняття подій. Через художні твори можна глибше зануритися в культурні, соціальні та політичні особливості певної епохи, що часто залишається поза межами офіційної історії.

Навчальний курс з історії має особливе значення в освітній системі, оскільки відіграє ключову роль у формуванні сучасних уявлень про розвиток суспільства, вихованні патріотизму серед молоді, та сприяє становленню особистості з чіткими переконаннями і відповідальністю перед суспільством. Основним завданням викладання історії є розвиток соціально активної, усвідомленої особистості, яка опановує загальнолюдські цінності й досягнення світової культури, що сприяє вихованню творчої, самостійної людини з глибоким почуттям відповідальності за майбутнє своєї країни [3, с. 22].

Усі шкільні предмети тією чи іншою мірою можна поєднати з історією. Найчастіше на уроках історії встановлюються зв'язки з такими дисциплінами, як географія, правознавство, «Людина і світ», українська та світова література, українська мова, художня культура, музичне мистецтво, математика. Історичні події неможливо уявити без дат, що вимагає використання чисел, а це пов'язує історію з математикою. Наприклад, на уроці «Вступ до історії України» у 5-му класі під час вивчення теми «Відлік часу в історії» застосовуються математичні знання. Також історія не обходиться без карт, що встановлює зв'язок із географією, як на уроці з теми «Україна на картах упродовж історії». Крім того, історичні джерела часто включають літературні пам'ятки, що створює міжпредметні зв'язки з українською та зарубіжною літературами і мовою [36, с. 251].

Аналіз наукової літератури дозволив визначити педагогічні умови для реалізації міжпредметних зв'язків історії України з українською літературою, що передбачає:

- використання інтегрованих та бінарних уроків (інтегровані уроки проводяться одним учителем, за умови тісного поєднання двох предметів, тоді як бінарні уроки ведуть два вчителі);
- організацію учнівських проєктів-досліджень, що охоплюють теми, спільні для історії та літератури;
- застосування міжпредметних методів діяльності (аналіз текстів, дослідження біографій видатних письменників, які також були громадськими або політичними діячами, а також розгляд історичних подій, що є фоном для літературних творів);
- орієнтацію міжпредметних зв'язків на формування ключових складових історичної компетентності: хронологічної, просторової, інформаційної, логічної та аксіологічної [8, с. 96].

Аналізуючи питання міжпредметних зв'язків, можна зробити висновок, що робота вчителів повинна бути спрямована на створення у школярів цілісної, систематизованої бази знань, умінь і навичок. Така система допоможе учням використовувати накопичені знання для вивчення будь-яких теоретичних або практичних питань. Застосування міжпредметних зв'язків вимагає значного часу і взаємодії між усіма педагогами.

Для досягнення навчальних цілей, уроки, конкурси та інші заходи мають бути цікавими і спонукати учнів до активної пошукової діяльності, що стає можливим завдяки використанню міжпредметних зв'язків і проведення інтегрованих уроків. Важливо враховувати, що кожен учень – унікальна особистість з власними здібностями та особливостями засвоєння матеріалу. Що легко для одних, може виявитися важким для інших. Результат не забариться. Використання міжпредметних зв'язків допомагає знизити ризик суб'єктивного підходу у визначенні навчального навантаження, акцентувати увагу на ключових аспектах, організувати роботу поетапно, розвивати творчу ініціативу та пізнавальні інтереси учнів, що сприяє співпраці між учителями та учнями та допомагає вивчати важливі світоглядні проблеми засобами різних наук і предметів [10, с. 21].

При вивченні теми «Покутської трійці» на уроках історії важливо звернути увагу на історичний контекст, у якому творили Василь Стефаник, Лесь Мартович і Марко Черемшина. Учні можуть досліджувати соціально-економічні умови Галичини кінця XIX – початку XX століття, які знайшли відображення в їхніх творах, що дозволить їм краще зрозуміти, як суспільні події, аграрні реформи та боротьба за національну ідентичність впливали на тематику та характер творів, що підкреслює тісний зв'язок між історією та літературою.

На уроках української літератури вивчення «Покутської трійці» можна доповнити аналізом соціальних образів і проблем, які постають у їхніх творах. Літературні сюжети, зосереджені на важкому житті селянства, нерідко співвідносяться з історичними подіями, такими як аграрна криза, земельна реформа та соціальні конфлікти того часу, що допоможе учням бачити літературні твори не лише як художні, але і як історичні документи, що демонструють реальні події та умови того часу.

Міжпредметні зв'язки в умовах диференціації освітнього змісту на окремі предметні поля є важливим чинником для формування у учнів цілісного уявлення про світ, а також для розвитку предметних, ключових і міжпредметних компетентностей. Предметна компетентність полягає у досвіді, який учні здобувають під час навчання, пов'язаному із засвоєнням, розумінням і застосуванням знань конкретного предмета. Міжпредметна компетентність – це здатність учнів використовувати знання, уміння, навички, методи роботи та ставлення, що стосуються різних навчальних предметів та освітніх галузей. Використання міжпредметних зв'язків суттєво сприяє формуванню компетентностей учнів. На думку О. Василюка, варто детальніше вивчити та конкретизувати методику використання міжпредметних зв'язків між історією України та українською літературою, зокрема під час інтегрованих і бінарних уроків, для розвитку предметних і міжпредметних компетентностей учнів [9, с. 40].

Міжпредметні зв'язки між історією та українською літературою відіграють важливу роль у формуванні загальнонавчальних і спеціальних компетентностей

учнів старших класів. Це включає вміння співвідносити літературні твори з відповідними історичними епохами, аналізувати історичні образи та порівнювати їх з інтерпретаціями персонажів у художній літературі, а також відрізняти історичну реальність від художнього вигадування. Дослідження української громадянської лірики на фоні історичних подій у контексті викладання історії України в 10–11 класах допомагає активізувати мислення й увагу учнів, розвивати їхні навички аналізу та синтезу, а також формувати здатність робити власні висновки і ставити нові питання, що також сприяє глибшому засвоєнню історичного матеріалу через вивчення художніх творів і формує вміння порівнювати виклад історичних подій з їх художньою інтерпретацією [41, с. 102].

Вивчення історичних та літературних аспектів діяльності «Покутської трійці» сприяє розвитку громадянської свідомості учнів, оскільки показує приклад активної громадянської позиції та відданості рідному народові. Через твори В. Стефаніка, Л. Мартовича та М. Черемшини учні бачать, як письменники використовували свою літературну діяльність для висвітлення соціальних проблем, захисту прав селян та привернення уваги до важких умов життя простих людей, що формує у школярів розуміння важливості особистої участі у суспільних процесах та відповідальності перед громадою, сприяє усвідомленню важливості боротьби за соціальну справедливість.

Також вивчення діяльності «Покутської трійці» допомагає учням глибше зрозуміти свою культурну ідентичність та національні цінності. Твори цих письменників демонструють багатство та складність української культури, традицій, мови й побуту, що спонукає школярів до поваги до власного культурного спадку та національної історії, зміцнює їхню національну самосвідомість і гордість за своє походження. Таким чином, вивчення спадщини «Покутської трійці» сприяє формуванню цілісної громадянської, соціальної та культурної компетентності.

Можна зробити висновок, що вивчення діяльності «Покутської трійці» в рамках міжпредметних зв'язків між курсами «Історія України» та «Українська

література» дозволяє учням глибше осмислити культурні та соціальні процеси, що відбувалися в Україні в XIX столітті. Поєднання історичного виміру з літературними творами сприяє формуванню комплексного розуміння епохи, розвиває критичне мислення та аналітичні здібності. Інтегроване навчання активізує інтерес до обох предметів, допомагаючи учням усвідомити взаємозв'язок між історичними подіями та їх відображенням у літературі. Крім того, воно сприяє формуванню культурної ідентичності та патріотичних почуттів у молоді, підкреслюючи важливість національної спадщини. Загалом, «Покутська трійця» стає яскравим прикладом того, як міжпредметні зв'язки можуть збагачувати навчальний процес і робити його більш змістовним.

Отож, використання матеріалів теми «Покутської трійці» в навчальному процесі може значно збагачити уроки історії в закладах загальної середньої освіти. Дослідження творчості та діяльності представників Покутської трійці дозволяє учням краще зрозуміти культурні та суспільно-політичні трансформації в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Матеріали із цієї теми допомагають ілюструвати, як література та громадська діяльність взаємодіяли для формування національної свідомості та ідентичності українців. Дослідження теми «Покутської трійці» може слугувати основою для обговорення питань соціальної справедливості, прав людини та ролі культури в суспільному розвитку. Використання біографій і творів представників «Покутської трійці» заохочує учнів до активного дослідження, розвиває критичне мислення і навички аналізу історичних подій. Залучення зазначених матеріалів до уроків може також сприяти розвитку патріотичних почуттів та гордості за українську культурну спадщину.

ВИСНОВКИ

Стан наукової розробки теми «Покутська трійця» в контексті суспільно-політичного та культурного життя Галичини в кінці XIX – на початку XX століття демонструє активний інтерес дослідників до цього явища. Аналіз творчості таких представників трійці, як В. Стефаник, М. Черемшина та Л. Мартович, сприяє глибшому розумінню їхнього впливу на розвиток української літератури та формування культурної ідентичності. Дослідження також виявляє взаємозв'язок між їхніми творами та соціально-політичними подіями в Галичині, що підкреслює значущість цієї теми для усвідомлення національної свідомості того часу. Наукові дослідження у рамках цієї теми створюють основу для подальшого вивчення взаємодії між культурними явищами та політичними трансформаціями в регіоні.

Джерельна база дослідження проблеми «Покутської трійці» є досить різноманітною, що дозволяє здійснити всебічний аналіз їхньої ролі в суспільно-політичному та культурному житті Галичини. Літературні твори членів об'єднання слугують важливим свідченням їхніх поглядів і творчого методу, тоді як статті в періодичних виданнях сприяють відтворенню специфіки їхньої діяльності та взаємодії з суспільством. Спогади сучасників додають особистісного виміру до розуміння впливу трійці на культурну та політичну ситуацію того часу. Аналіз цих джерел дозволяє виявити не лише творчі досягнення трійці, але й їхній внесок у формування української національної ідентичності. Таким чином, комплексний підхід до дослідження джерел сприяє глибшому усвідомленню значення «Покутської трійці» в історії української культури.

Літературна творчість Василя Стефаника є важливим явищем в українській літературі, яке вирізняється глибоким психологізмом та експресіоністичними елементами. Його новели зосереджені на темах страждання, смерті та цінності життя, що відображає онтологічні переживання дійсності. В. Стефаник створює унікальний художній простір, де емоційна палітра персонажів пронизана болем

і надією. Завдяки майстерному використанню мовних засобів, він вміло передає внутрішні переживання своїх героїв, що робить його твори вічно актуальними. Творчість Василя Стефаника не лише збагачує українську літературу, а й займає значне місце в світовому літературному процесі, демонструючи універсальність його тем і проблем. Таким чином, його спадщина продовжує надихати читачів і дослідників на нові осмислення і інтерпретації.

Творчість Марка Черемшини вирізняється глибоким злиттям народної культури з модерністськими тенденціями, що надає її поетичній формі унікального колориту. Його імпресіоністичний стиль і виразна лінгвопоетика демонструють емоційний та чуттєвий світ героїв, занурених у внутрішні переживання та екзистенційні питання. Черемшина майстерно використовує фольклорно-міфологічні елементи, які посилюють враження від його новел, репрезентуючи світогляд гуцульського селянина. Через свою творчість письменник висвітлює непросту долю простих людей, їхні страждання та радості, що робить його твори актуальними і сьогодні, що свідчить про багатогранність творчого спадку Черемшини та його значущість для української літератури кінця XIX – початку XX століття. Його здатність зобразити складність людського існування робить його творчість вічною та резонує з сучасними читачами, закликаючи їх до глибоких роздумів про людське життя та цінності.

Творчість Леся Мартовича вирізняється глибоким проникненням у психологію селянського життя та соціальні реалії Галичини наприкінці XIX – на початку XX століття. Його оповідання відображають не лише побут і традиції, а й складні емоційні стани персонажів, передаючи їхні переживання та внутрішні конфлікти. Л. Мартович критично ставився до ідеалізації «мужика», зосереджуючи увагу на його бідності, заздрості та соціальних бар'єрах. Твори письменника стають важливими документами часу, які допомагають зрозуміти дух епохи та соціальні настрої, що панували в тогочасному суспільстві. Л. Мартович не лише створює художні образи, а й пропонує глибокий аналіз соціальних проблем, що робить його роботи актуальними й сьогодні. Його твори

є не лише художніми, а й історичними свідченнями, які розширюють етнографічні межі досліджень, пропонуючи цінний матеріал для істориків і дослідників культури.

Літературна діяльність Василя Стефаника, Марка Черемшини та Леся Мартовича має спільну мету – відображення складності українського життя, проте кожен з них реалізує це через різні художні підходи. В. Стефаник зосереджений на психологізмі та внутрішніх переживаннях героїв, М. Черемшина поєднує народну культуру з модерністськими елементами, а Л. Мартович зосереджує увагу на соціальних реаліях і проблемах простого народу. Разом творчість письменників формує різноманітну палітру української літератури та збагачує її глибоким розумінням людських переживань, соціальних конфліктів і культурних традицій.

Громадсько-політична діяльність Василя Стефаника була тісно пов'язана з його літературною творчістю та патріотичними поглядами. Як депутат австрійського парламенту, він активно відстоював права українського народу, підтримуючи ініціативи щодо виборчих реформ і заснування українського університету у Львові. Участь В. Стефаника в радикальних народних вічах свідчила про його глибоке усвідомлення соціальних проблем та потреб свого народу. Він невтомно працював над підвищенням політичної свідомості українців, що принесло йому значний авторитет серед сучасників. Його діяльність стала важливим етапом у формуванні української національної ідентичності на початку ХХ століття.

Громадська діяльність Марка Черемшини, окрім його успішної адвокатської практики, стала важливим аспектом його життя та професійної самоідентифікації. Він активно долучався до українського студентського товариства «Січ» і працював над його реформуванням, намагаючись інтегрувати в його діяльність елементи науки та літератури. М. Черемшина став першим українським адвокатом у Снятині, надаючи безкоштовні юридичні консультації бідним селянам і захищаючи їхні права в судах. Його зусилля в організації правових консультацій та підтримці місцевої громади свідчать про глибоке

усвідомлення соціальних проблем і відданість справі захисту найбільш уразливих верств населення. Таким чином, діяльність Марка Черемшини не лише вплинула на правову сферу, а й зробила значний внесок у розвиток українського суспільства на початку ХХ століття.

Громадська діяльність Леся Мартовича мала значну роль у формуванні українського національного самосвідомлення в кінці ХІХ – на початку ХХ століття. Л. Мартович активно відстоював соціальну справедливість, сприяв усвідомленню прав селянського стану. У своїх творах письменник зобразив боротьбу українського народу за звільнення від соціального гніту, що сприяло зміні уявлення про селянина з безголосого страждальця на активного учасника суспільних змін.

Громадська діяльність Василя Стефаника, Марка Черемшини та Леся Мартовича суттєво вплинула на формування української національної свідомості наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. Кожен із діячів зробив свій внесок у боротьбу за права українського народу, відстоюючи соціальну справедливість і захищаючи інтереси найбільш уразливих верств населення. Активність представників «Покутської трійці» у громадському житті, що поєднувалася з літературною творчістю, допомогла підвищити політичну свідомість українців та сприяла розвитку національної ідентичності в умовах соціальних і політичних змін.

Формування громадянських, соціальних та культурних компетентностей учнів через вивчення діяльності «Покутської трійці» сприяє глибшому розумінню національної ідентичності та історичної спадщини України. Аналіз творчості представників трійці – Василя Стефаника, Марка Черемшини та Леся Мартовича – виховує в учнів патріотичні почуття та повагу до культурних цінностей. Використання інтерактивних методів навчання, таких як групові проекти та дискусії, активізує розвиток критичного мислення та соціальної відповідальності. Отже, уроки історії стають не лише джерелом знань, а й платформою для виховання активних громадян, готових до участі в суспільному житті. Вивчення «Покутської трійці» також допомагає учням усвідомити

значущість культурної спадщини в контексті сучасних тенденцій та можливостей.

Вивчення діяльності «Покутської трійці» у вимірі міжпредметних зв'язків між курсами «Історія України» та «Українська література» дозволяє учням більш глибоко осмислити культурні та соціальні процеси, що відбувалися в Україні в ХІХ столітті. Поєднання історичного виміру з літературними творами сприяє формуванню цілісного розуміння епохи, а також розвиває критичне мислення та аналітичні навички. Інтегроване навчання пробуджує інтерес до обох предметів, допомагаючи учням усвідомити взаємозв'язок між історичними подіями та їх відображенням у літературі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Монографії і статті:

1. 153 роки від дня народження Леся Мартовича: спадщина покутського майстра. Львівська районна державна адміністрація. 12 лютого 2024. URL: <https://lviv-rda.gov.ua/153-roky-vid-dnia-narodzhennia-lesia-martovycha-spadshchyna-pokutskoho-maystra/>.
2. Аркуша О. Український національно-політичний рух у Галичині наприкінці 80-х рр. XIX ст. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*: зб. наук. праць. Львів, 1997. С. 118–140.
3. Баханов К. У пошуках інноваційних технологій викладання історії. *Історія в школах України*. 1996. №1. С 20–24.
4. Білинкевич І. Іван Франко на Станіславщині: біографічно-краєзнавчі нариси; вст. ст., підготов. тексту і наук. ред. М. М. Васильчука. Коломия : Вік, 2006. 164 с.
5. Білоус О. Творчість Василя Стефаника - як ланка причинного зв'язку між рецепцією та перекладом. *Наукові записки*. 2012. Вип. 104 (1). С. 224. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035650.pdf>.
6. Бондаренко Н. Формування культурної компетентності як ключової на уроках української мови. *Молодь і ринок*. 2019. Вип. 8. С. 94–99. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mir_2019_8_20.pdf.
7. Василь Семенович Стефаник – біографія (коротко). *Історія України*. URL: <https://uaistoria.com/%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C-%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87-%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BA->

[%D0%B1%D1%96%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F/](#).

8. Василюк О. Педагогічні умови використання міжпредметних зв'язків історії України та української літератури. *Проблеми дидактики історії*. 2017. Вип. 9. С. 93–101. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Prdist_2017_9_13.pdf.

9. Василюк О. Формування компетентностей учнів на уроках історії засобами міжпредметних зв'язків. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2018. Вип. LXXXIV. С. 39–42. URL: http://www.ps.stateuniversity.ks.ua/eng/file/issue_84/part_1/issue_84_1.pdf#page=39.

10. Власенко І., Дудка Л. Міжпредметні зв'язки у викладанні історії. *Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Ніжин, 30 листопада 2017 р. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 18–26. URL: <https://nopl.org.ua/upload/iblock/094/09450a7daf97397e81ecf180647a4c8a.pdf#page=18>.*

11. Гуйванюк М. Літературна та публіцистична спадщина Леся Мартовича як джерело до вивчення суспільно-політичних процесів у Галичині в кінці XIX–на початку XX ст. *Питання історії України*. 2011. Вип. 14. С. 60. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Piu_2011_14_16.pdf.

12. Дробот І. Новелістика Василя Стефаника: проблема модернізації нарративу. *Магістеріум*. Вип. 8. Літературознавчі студії / редкол.: Моренець В. П. (голова) та ін.; Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2002. С. 10–15. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/092a00d3-6e4d-4d09-8bb9-658fa2f2b46e/content>.

13. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. К.: Основи, 1998. 661 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yevshan_Mykola/Krytyka_Literaturoznavstvo_Estetyka.pdf?
14. Життєвий та творчий шлях письменника Леся Мартовича. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка. URL: <https://lib.if.ua/exhib/1613028753.html>.
15. Кобута С., Кобута С. «Мужицький» адвокат з Гуцульщини Іван Семанюк (Марко Черемшина) (1874–1927). *Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис «Галичина»*. 2020. Вип. 33. С. 137–148. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/istgal/article/download/4641/5106/10180>.
16. Коляда І. «Свято української інтелігенції» – відкриття пам'ятника І. Котляревському у Полтаві 30–31 серпня 1903 р. *Український історичний збірник*. 2008. Вип. 11. С. 140–151. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10534/15-Koliada.pdf>.
17. Кононенко В. Лінгвопоетичні виміри творчості Марка Черемшини. *Studia Ucrainica Varsoviensia*. 2016. № 4. С. 133–144. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/1790512.pdf>.
18. Королько А. Діяльність читальні і філії товариства «Просвіта» у м. Снятин наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Історія. Чернівці: Чернівецький університет, 2020. № 1 (51). С. 25–37.
19. Лесь Мартович до 150-річчя від дня народження митця. Рівненська мала академія наук учнівської молоді. 11 лютого 2021. URL: <https://man.rv.ua/literaturno-mystets-kyy-kalendar/les-martovych-do-150-richchia-vid-dnia-narodzhennia-myttisia.html>.
20. Лисяк-Рудницький І. Українці в Галичині під австрійським пануванням. Історичні есе: у 2 т. Київ: Основи, 1994. Т. 1. С. 413–450.
21. Лях Т. Імпресіонізм прози Марка Черемшини. *Науковий вісник Ужгородського університету* : Серія: Філологія / редкол.: Ю.М. Бідзіля (голова),

В.В. Барчан, Л.О. Белей та ін. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2009. Вип. 21. С. 83–87. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/6850>.

22. Лях Т. Художня антропологія в новелістиці Марка Черемшини. *Молодий вчений*. 2021. № 5 (93). С. 239–243. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37426>.

23. Марченко А. Забута творчість Марка Черемшини. *Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 22–24 березня 2017 р. 2017. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/17746?show=full>.

24. Марчук Г. Публіцистика Леся Мартовича: жанри та мотиви. *Вісник Львівського університету*. Серія Журналістика. 2017. Вип. 42. С. 126–132. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/download/7667/7653>.

25. Мишанич О. Марко Черемшина. Марко Черемшина. Новели. Посвята Василеві Стефаникові... Київ, 1987. С. 6.

26. Міщанчук Н. Формування соціальної компетентності дитини через дієве партнерство вчителя та учнів на уроках історії. *Технології інтеграції змісту освіти: зб. наук. праць* / [ред. кол., головн. ред. В. Р. Ільченко]. Полтава: ПОППО, 2013. Вип. 5. С. 222–231. URL: https://pano.pl.ua/images/FILES/nml/drukov_produk_POIPPOPDF/ilchenko.pdf#page=223.

27. Натха С. Реалізм у творах Леся Мартовича: етнографічний та мовний колорит митця слова. *Українські студії в європейському контексті*. 2023. № 7. С. 87–94.

28. Огієнко В. Український національний рух наприкінці XIX – початку XX століття та в добу української революції: між сцилою соціального визволення та харибдою національного звільнення. *Наукові записки Інституту політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2010. Вип. 4. С. 282–295. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzipiend_2010_4_21.pdf.

29. Пильний спостерігач життя галицького селянства. Факультет історії, політології та міжнародних відносин. Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. 11 лютого 2021. URL: <https://ipmv.pnu.edu.ua/2021/02/11/%D0%BF%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B3%D0%B0%D1%87-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3/>.
30. Постайчук Д. Колористична парадигма творів Леся Мартовича. *Збірник студентських наукових праць*. № 2 (2). Рівне: РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2014. С. 366–371. URL: <http://dspace.megu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/342>.
31. Презентовано всі чотири томи енциклопедії ЗУНР. Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. 29 жовтня 2021. URL: <https://pnu.edu.ua/blog/2021/10/29/33710/>.
32. Пустохіна В. Формування культурологічної компетентності старшокласників у процесі навчання української літератури: риторичний підхід. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія; за ред. ОА Кучерук. Київ: КНТ, 2016. С. 196–207.
33. Родідял Д. О. Формування громадянської компетентності на уроках історії засобами інформаційно комунікаційних технологій. *Інформатика, інформаційні системи та технології: тези доповідей двадцять першої всеукраїнської конференції студентів і молодих науковців*. Одеса, 26 квітня 2024 р. Одеса, 2024. С. 176–179.
34. Стеф'юк І. Перша світова війна у творчості Марка Черемшини. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 1. С. 268–276. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vznu_fi_2015_1_33.pdf.

35. Суспільні рухи в Західній Україні наприкінці 19 – на початку 20 ст. Енциклопедія сучасної України. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=2.13.14.

36. Тиндирика О. Міжпредметні зв'язки на уроках історії як засіб формування компетентностей учня. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*»: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 18 квіт. 2019 р. 2019. С. 250–253. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/715686/1/Tyndyryka_19_DTIP_Konf.pdf.

37. Тисяча років української суспільно-політичної думки: У 9-ти томах / О. Сліпушко, Т. Гунчак. К.: Дніпро. 2001. Т. 5. Кн. 1: XIX ст. 512 с.

38. Цюп'як І. Онтологічні виміри творчості Василя Стефаника. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 18. С. 289–293. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59249>.

39. Шаповал Г. Функції літературно-художніх антропонімів у творчості Леся Мартовича. *Paradigm of Knowledge*. 2015. № 1 (4). URL: <https://www.naukajournal.org/index.php/Paradigm/article/view/395>.

40. Шарова Т. М., Землянська А. В., Шаров С. В. 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.

41. Шацька Н. Міжпредметні зв'язки на уроках української літератури як засіб формування ключових компетентностей школярів в умовах упровадження концепції Нової української школи. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 2 (94). С. 100–104. URL: http://www.irbis-nbuiv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npd_2018_2_28.pdf.

42. Шевелєва М. Лесь Мартович – невмирущий талант українського слова. *Український інтерес*. 12 лютого 2024. URL: <https://uain.press/blogs/les-martovych-nevmyrushhyj-talant-ukrayinskogo-slova-1172601>.

43. Я свою душу пустив у душу народу: віртуальна бесіда / авт.-оформ. Г. Д. Павлишина; ВНТУ; НТБ. 2021. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/32702>.

Дисертації та автореферати:

44. Лехнюк Р. Українські консервативні середовища в Галичині у першій чверті ХХ століття: національно-політичний аспект: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. 2018. 301 с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/dis_lekhniuk.pdf.

45. Мацькевич М. Становлення і розвиток ідеї українського державотворення в Галичині (друга половина ХІХ – початок ХХ століття): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. 2002. 18 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2002/02mmmpgs.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1.

46. Смагіна Т. М. Формування громадянської компетентності учнів у процесі навчання правознавства : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання». К., 2007. 267 с.

47. Хощанівська І. Майстерність Леся Мартовича – сатирика (на матеріалі малої прози): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. 1997. 24 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33541/100207550.pdf?sequence=1>.

Нормативні документи:

48. Державний стандарт базової середньої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>.

49. Історія України. Всесвітня історія: 6 – 11 класи: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. 2022. 106 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>.

50. Українська література: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10–11 класи (рівень стандарту). 2022. 42 с. URL: <https://pmg17.vn.ua/wp-content/uploads/2022/06/ukrainska-literatura.-navchalna-prohrama-dlia-zahalnoosvitnikh-zakladiv-10-11-klasy.pdf>.

Літературні твори:

51. Марко Черемшина. Новели. Посвяти Василеві Стефанику. Ранні твори. Переклади. Літературно-критичні виступи. Спогади. Автобіографія. Листи. К. : Наукова думка, 1987. 448 с.

52. Марко Черемшина. Твори в двох томах. Київ : Наукова думка, 1974. Т. 2. С. 165.

53. Мартович Л. Твори: У 3 т. Краків; Львів: Українське видавництво, 1943. Т. III. С. 42–43.

54. Стефаник В. Повне зібрання творів: у 3-х т. Т. II. Автобіографічні твори, поезії в прозі, публіцистика, незакінчені твори і переклади. К., 1953. 223 с.

55. Черемшина М. Райска птиця. Видавнича колекція «Брустури». 2023. 688 с.

Спогади сучасників:

56. Кравченко О. Коломия й радикальний рух. Коломия й Коломийщина: зб. споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія: Вид. Комітету Коломийян, 1988. 960 с.

57. Лесин В. Василь Стефаник – майстер новели. Київ: Дніпро, 1970. 331 с.

58. Семанюк Н. Співець Гуцульщини. Спогади про Марка Черемшину. Ужгород : Карпати, 1974. С. 22.
59. Українка Леся. Українські письменники на Буковині. Зб. «Василь Стефаник у критиці та спогадах». К. : Дніпро, 1970. 482 с.
60. Фірманюк М. Спогади про Марка Черемшину (д-ра Івана Семанюка). Снятин. *Краєзнавчий і літературно-мистецький журнал*. 2014. № 9. С. 29.

ДОДАТКИ

Додаток А

Василь Стефаник

Марко Черемшина

Лесь Мартович

«Історія України»

Урок 27

Дата **13.11.2024**

Суспільно-політичне життя на західноукраїнських землях на початку ХХ століття: діяльність Покутської Трійці

9

Мета:

навчальна:

- Ознайомити учнів із соціально-економічним станом Західної України на початку ХХ століття, підкреслити особливості економічного розвитку та соціальної структури в умовах Австро-Угорщини.
- Пояснити значення національної ідентичності та боротьби за автономію для українців на західноукраїнських землях у цей період.
- Дослідити політичні процеси, що відбувалися в Галичині, Буковині та Закарпатті на початку ХХ століття, і їх вплив на загальноукраїнський рух.
- Вивчити основні політичні та культурні організації, що діяли на західноукраїнських землях, зокрема Народну Раду, Руську Раду та Українську радикальну партію.
- Ознайомити учнів із діяльністю «Покутської Трійці» як важливого елемента національного руху та її роллю в культурних, освітніх і політичних процесах того часу.
- Оцінити вплив діяльності «Покутської Трійці» на розвиток української національної ідеї та її значення для політичних і культурних процесів наступних десятиліть.

розвивальна:

- Сформувати в учнів навички порівняння історичних подій та літературних творів, пов'язаних із діяльністю Покутської Трійці, для більш глибокого розуміння культури того часу.
- Розвивати вміння аналізувати різні точки зору щодо діяльності Покутської Трійці та її впливу на українську культуру і політику через тексти історичних джерел та літератури.
- Навчити учнів використовувати історичні факти для порівняння з літературними творами, що відображають дух часу і соціально-політичні реалії періоду Покутської Трійці.
- Заохотити учнів до розвитку критичного мислення через аналіз літературних образів та персонажів, пов'язаних з діяльністю Покутської Трійці, оцінити їх вплив на суспільство.

- Стимулювати учнів до висловлювання власних думок щодо ролі Покутської Трійці в національному русі, використовуючи літературні та історичні джерела як підставу для аргументації.
- Сприяти розвитку умінь учнів щодо критичної оцінки історичних подій та літературних творів через дебати та обговорення, що дозволяють глибше усвідомити значення діяльності Покутської Трійці для національної свідомості.

виховна:

- Сприяти розвитку патріотичних почуттів учнів, ознайомити їх з історією національного руху та діяльністю Покутської Трійці, як важливої частини боротьби за українську ідентичність.
- Виховувати в учнях повагу до культурної спадщини українського народу через вивчення літературних творів та історичних фактів, що демонструють роль Покутської Трійці в національному відродженні.
- Розвивати усвідомлення учнів важливості участі у суспільно-політичному житті своєї країни, продемонструвати, як діяльність Покутської Трійці сприяла формуванню громадянської відповідальності та національної свідомості.
- Заохочувати учнів до глибшого розуміння зв'язку між культурною спадщиною та патріотизмом через аналіз творів, що відображають ідеї та цінності Покутської Трійці.
- Спонукаати учнів до осмислення значення власного внеску в розвиток суспільства через обговорення історичних прикладів боротьби за національні права та культурну незалежність, зокрема діяльність Покутської Трійці.
- Формувати в учнях почуття відповідальності за збереження та розвиток української культури, сприяти розвитку національної гордості та активної громадянської позиції через вивчення історії національного руху.

Обладнання: мультимедія, підручник, компютер, карта України, картки та роздатковий матеріал

Основні поняття та терміни: «Покутська трійця», культурний рух, радикальний рух, національна ідентичність

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

Ключові запитання уроку, відповіді на які учні разом з учителем шукатимуть на уроці:

- Яку роль у суспільно-політичному житті Західної України на початку ХХ століття відігравала діяльність Покутської Трійці та які основні цілі ставили перед собою її учасники?
- Як діяльність Покутської Трійці вплинула на розвиток національної свідомості українців у Галичині та на їхній культурний та політичний рух в умовах Австро-Угорщини?
- Які основні ідеї і принципи діяльності Покутської Трійці відображалися в літературних творах того часу, і як ці ідеї були пов'язані з боротьбою за автономію та права українців?

Час проведення	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня			Примітки
3 хв	I. Організаційний	Привітання вчителя, перевірка всіх присутніх у класі. Огляд домашнього завдання	Вчитель та учні вітаються. Вчитель перевіряє домашнє завдання			Мовленнєва, просторова, логічна, аксіологічна
6 хв	II. Актуалізація опорних знань учнів	Питання для обговорення: Що ви знаєте про національні рухи українців? Чи можна пов'язати події початку ХХ століття та наші реалії? Що спільного та відмінного ви помітили?	Учні відповідають на питання вчителя та обговорюють відповіді			Комунікативна, логічна
3 хв	III. Мотиваційний етап	Сьогодні ми поринемо в суспільно-політичне життя Західної України на початку ХХ століття, зокрема, у діяльність «Покутської Трійці». Ця тема є досить важливою, адже саме завдяки цим		Події початку ХХ століття	Сучасна ситуація в Україні	Просторова,
			Спільне			
			Відмінне			

	<p>дітям формувалася українська національна ідентичність та культурний розвиток. Вивчення їхньої діяльності допоможе вам зрозуміти значення активної громадянської позиції та вплив культури на політичні зміни того часу.</p> <p>Гра «Проведи аналогію»</p> <p><i>Вчитель пропонує учням порівняти події національного руху українців початку ХХ століття та сучасну політичну ситуацію в Україні. На основі обговорення учні заповнюють таблицю «Спільне та відмінне в українському спротиві: минуле та сучасність».</i></p> <p>Питання для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які ще спільні риси ви знайшли при порівнянні подій початку ХХ століття та сучасних подій в Україні? 2. Як саме ви змогли пов'язати ці два періоди? 	<table border="1" data-bbox="1263 188 1836 256"> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table> <p>Учні відповідають на питання вчителя та обговорюють відповіді</p>							<p>Логічна</p> <p>Комунікативна</p>

		3. Які аналогії можна провести між гнобленням Австро-Угорської імперії та сучасною агресією РФ?		
20 хв	IV. Етап вивчення нового матеріалу	<p>1. Діяльність політичних організацій</p> <p>Вчитель. Сьогодні ми розглянемо діяльність політичних організацій, які активно діяли на західноукраїнських землях на початку ХХ століття. Ці організації відігравали ключову роль у формуванні національної свідомості та боротьбі за права українського народу. Досліджуючи їхню діяльність, ми зможемо краще зрозуміти, як громадська активність впливала на політичні процеси в Україні.</p> <p><i>Робота з підручником (пункт 1, с. 197-200).</i></p> <p>Обговорення прочитаного:</p>	Учні опрацьовують матеріал підручника та відповідають на питання вчителя	<i>Комунікативна, логічна</i>

		<p>1. Яка партія відігравала провідну роль на західноукраїнських землях того періоду?</p> <p>2. Найважливіша масова українська організація Галичини до 1914 року.</p> <p>3. Першим у Львові було створено юнацьке гімнастично-спортивне товариство ...</p> <p>2. Діяльність «Покутської трійці»</p> <p>Вчитель. На цьому етапі уроку ми зосередимося на діяльності «Покутської трійці», яка стала важливим явищем в культурному та політичному житті західноукраїнських земель на початку ХХ століття. Члени цієї групи не лише просували українську літературу і культуру, а й активно боролися за національні права та автономію. Вивчаючи їхню діяльність, ми зможемо зрозуміти, як вони вплинули на формування</p>		
--	--	---	--	--

		<p>української ідентичності та свідомості в цей історичний період.</p> <p>Дискусія на тему «Що стало причиною об'єднання митців у «Покутську трійцю»? Чому саме така назва побутує в науці?»</p> <p style="text-align: center;">Словникова робота</p>	<p>Учні дискутують на тему, запропоновану вчителем</p> <table border="1" data-bbox="1249 632 1823 1090"> <thead> <tr> <th data-bbox="1249 632 1538 695">Термін</th> <th data-bbox="1538 632 1823 695">Визначення</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1249 695 1538 826">Культурний рух</td> <td data-bbox="1538 695 1823 826"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="1249 826 1538 890">Радикали</td> <td data-bbox="1538 826 1823 890"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="1249 890 1538 954">Народовці</td> <td data-bbox="1538 890 1823 954"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="1249 954 1538 1090">«Покутська трійця»</td> <td data-bbox="1538 954 1823 1090"></td> </tr> </tbody> </table>	Термін	Визначення	Культурний рух		Радикали		Народовці		«Покутська трійця»		<p><i>Комунікативна, логічна, критичного мислення</i></p> <p><i>Логічна, аналітична</i></p>
Термін	Визначення													
Культурний рух														
Радикали														
Народовці														
«Покутська трійця»														
7 хв	V. Систематизація знань	1. Які основні досягнення «Покутської трійці» у розвитку української культури та літератури на початку ХХ століття?	Учні відповідають на питання вчителя, обговорюють відповіді та дискутують щодо проведеного уроку	<i>Мовленнєва, логічна, критичного мислення</i>										

		<p>2. Яким чином діяльність «Покутської трійці» вплинула на суспільно-політичну ситуацію в Західній Україні?</p> <p>3. Чому важливо вивчати діяльність «Покутської трійці» для розуміння сучасних процесів в Україні?</p>		
2 хв	VI. Висновки	Сьогодні ми детально розглянули діяльність «Покутської трійці» та її вплив на суспільно-політичне життя Західної України на початку ХХ століття. Ви дізналися про основні досягнення цієї організації у розвитку української культури та літератури, а також про труднощі, з якими їй доводилося стикатися. Сподіваюся, що отримані знання допоможуть вам краще зрозуміти значення культурних і політичних процесів в історії України. Запам'ятайте, що вивчення минулого є ключем до розуміння сучасності і формування нашого майбутнього.	Питання для обговорення: Що найбільше вам запам'яталось із проведеного уроку? Чи отримали ви для себе якийсь корисний досвід? Якщо так, то що саме?	<i>Комунікативна, логічна</i>
1 хв	VII. Домашнє завдання	Користуючись інтернет-джерела, відшукайте цікаву інформацію про діячів Покутської трійці	Опрацювати матеріал підручника (с. 197-203), виокремити ключові тенденції діяльності «Покутської трійці» у період національного руху	<i>Просторова</i> <i>Логічна</i>

			українців на Західній Україні у кінці XIX – на початку XX століття.	<i>Аксіологічна</i>
--	--	--	---	---------------------